5 mart 2023-cü il tarixində keçirilən imtahanda istifadə edilən tapşırıqlar

English

Listen to the passage and answer questions 1 – 6.

John Tolkien is a worldwide known author of books of fantasy fiction. The most famous of his books are "The Hobbit" and "The Lord of the Rings". He was born in South Africa. Since his childhood, he loved learning different languages. Tolkien's mother was his first teacher. His mother taught him Latin, French, and German. By the age of four, Tolkien could read in English fluently. Tolkien studied at Exeter College. He graduated with a first-class honors degree in English language and Literature. Later he began teaching at Oxford University. His courses were about the roots of the English language. During this time Tolkien began writing fantasy stories. Part of this writing included creating a new language called Elvish. The characters called elves in Tolkien's stories spoke this language.

Tolkien loved travelling as well. He was greatly impressed by his travel to Switzerland. Its beautiful nature and landscape greatly influenced him. Later he used the landscape and nature of Switzerland as a setting in his books.

1. Complete the sentence according to the passage.
By the age of four, Tolkien … .
A) could write fantasy stories
B) could speak only German
C) had made up the "Elvish" language
D) had completed writing "The Hobbit"
E) could read in English fluently

Tapşırığın izahı: *1.1.2. Dinlədiyi mətndəki fakt və hadisələri qruplaşdırır, ümumiləşdirmələr aparır. (10-cu sinif)*
Bu, qapalı tipli test tapşırığıdır. Burada verilmiş cümləni dinləmə mətninə əsasən tamamlamaq tələb olunur. Mətnə əsasən cümlə **"By the age of four, Tolkien could read in English fluently"** kimidir. Buna görə də test tapşırığının doğru cavabı E bəndində verilmişdir.

2. Which statement is true according to the passage?
A) Tolkien's mother studied at Exeter College.
B) The elves in Tolkien's stories couldn't speak any language.
C) Tolkien graduated with a first-class honours degree in the Latin language.
D) Tolkien's courses were about the roots of the English language.
E) Tolkien was taught the Elvish language when he was a child.

Tapşırığın izahı: *1.1.2. Dinlədiyi mətndəki fakt və hadisələri qruplaşdırır, ümumiləşdirmələr aparır. (10-cu sinif)*
Bu, qapalı tipli test tapşırığıdır. Burada dinləmə mətninə əsasən doğru fikri seçmək tələb olunur. Verilən variantlar arasında tək doğru fikir "**Tolkien's courses were about the roots of the English language**." olduğu üçün test tapşırığının doğru cavabı D bəndidir.

3. The passage is mainly about … .
A) John Tolkien's travel to Switzerland
B) the creation of a new language
C) John Tolkien's first teacher
D) the famous author of fantasy books
E) the characters of John Tolkien's stories

Tapşırığın izahı: *1.1.2. Dinlədiyi mətndəki əsas fikri müəyyən edir. (7-ci sinif)*
Bu, qapalı tipli test tapşırığıdır. Burada dinləmə mətninin, əsasən, nədən bəhs etdiyini müəyyən etmək tələb olunur. Mətndə, əsasən, fantastika janrında yazılmış kitabların müəllifindən bəhs olunduğu üçün test tapşırığının doğru cavabı D bəndində verilmişdir.

4. Write the correct answer to the question according to the passage.
What influenced Tolkien in Switzerland?

Tapşırığın izahı: *1.1.1. Müraciətlər zamanı sadə sualları cavablandırır. (5-6-cı siniflər)*
Bu, cavabı yazı ilə ifadə olunan test tapşırığıdır. Burada verilən suala mətnə əsasən cavab vermək tələb olunur. Burada sualın cavabı mətnə əsasən yazılmalıdır. Verilmiş sualın cavabı növbəti cümlədə ifadə olunmuşdur: **"Its beautiful nature and landscape greatly influenced him."** Bu cümləyə əsasən tapşırığın doğru cavabı "beautiful nature and landscape" söz birləşməsidir.

5. Complete the sentence according to the passage.
Since his childhood, he loved … .

Tapşırığın izahı: 1.1.1. Müraciətlər zamanı sadə sualları cavablandırır. (5-6-cı siniflər)
4.1.3. Sözləri orfoqrafiya qaydalarına uyğun yazır. (6-cı sinif)
Bu, cavabı yazı ilə ifadə olunan test tapşırığıdır. Burada verilmiş cümləni mətnə əsasən tamamlamaq tələb olunur. Mətndə bu cümlə **"Since his childhood, he loved learning different languages."** kimidir. Buna görə də tapşırığın doğru cavabı "learning different languages" söz birləşməsidir.

6. Write one adjective from the passage that describes the word "*books*".

Tapşırığın izahı: *3.1.1. Söz və ifadələri qrammatik-semantik xüsusiyyətlərinə görə fərqləndirir. (8-ci sinif)*
Bu, cavabı yazı ilə ifadə olunan test tapşırığıdır. Burada verilən sözü mətndə təsvir edən sifəti yazmaq lazımdır. "books" sözü mətndə növbəti cümlənin daxilində işlənmişdir: **The most famous of his books** are "*The Hobbit"* and "*The Lord of the Rings"*.Bu cümləyə əsasən bu tapşırığın doğru cavabı "famous" sifətidir.

7. Make up a sentence.
1. electricity
2. important
3. to turn off
4. leaving
5. it's
6. before

A) 6, 2, 5, 1, 3, 4
B) 5, 6, 4, 1, 3, 2
C) 3, 1, 4, 6, 5, 2
D) 5, 2, 3, 1, 6, 4
E) 2, 1, 6, 4, 5, 3

Tapşırığın izahı: Bu, cümlədüzəltmə bölməsinə aid olan qapalı tipli test tapşırığıdır. Verilmiş sözlərin düzgün ardıcıllığını müəyyən edərək cümlə qurmaq tələb olunur. Test tapşırığının doğru cavabı D bəndində verilmişdir.

8. Choose the correct variant.
Jeremy ... late for his classes if he ... early.
A) won't be, won't get up
B) will be, doesn't get up
C) is, will get up
D) will be, gets up
E) will be, won't get up

Tapşırığın izahı: Bu, feilin zaman formaları bölməsinə aid olan qapalı tipli test tapşırığıdır. Burada verilmiş şərt budaq cümləsini feilin düzgün forması ilə tamamlamaq tələb olunur. Cümləyə baxdıqda görürük ki, budaq cümlədə "if" bağlayıcısından istifadə olunur, bu isə o deməkdir ki, budaq cümlənin feili indiki sadə zamanda (present simple) olmalıdır. Belə olan halda, baş cümlənin feili isə gələcək sadə zaman formasında (future simple) işlənir. Buna görə də test tapşırığının doğru cavabı B bəndində verilmişdir.

9. Choose the synonym of the word "*hard-working*".
A) diligent B) tolerant C) rude
D) reliable E) hospitable

Tapşırığın izahı: Bu, leksika bölməsinə aid qapalı tipli test tapşırığıdır. Burada verilən "hard-working" sözünün sinonimini seçmək tələb olunur. "Hard-working" sözü "çalışqan" mənasını ifadə edir, verilən variantlar arasında yalnız "diligent" sözü bu mənanı ifadə edir. Buna görə də test tapşırığının doğru cavabı A bəndində verilmişdir.

10. Change the sentence into the Passive Voice.
I lost my gloves while going home.
A) My gloves lost while going home.
B) My gloves were lost while going home.
C) I am lost my gloves while going home.
D) My gloves are lost while going home.
E) I was lost my gloves while going home.

Tapşırığın izahı: Bu, feilin məchul növü bölməsinə aid qapalı tipli test tapşırığıdır. Burada verilmiş "I lost my gloves while going home." cümləsi məlum növdə verilmişdir, bu cümləni məchul növə çevirmək tələb olunur. Məchul növə çevirən zaman cümlə "My gloves were lost while going home." kimi dəyişilməlidir. Buna görə də test tapşırığının doğru cavabı B bəndində verilmişdir.

11. Choose the correct variant.
Wow! It is ... parrot in this pet shop.
A) more colourful
B) most colourful
C) the most colourful
D) colourful
E) much colourful

Tapşırığın izahı: Bu, sifət bölməsinə aid olan qapalı tipli test tapşırığıdır. Verilmiş cümləni tamamlamaq üçün sifətin düzgün dərəcəsini müəyyən etmək lazımdır. Test tapşırığının doğru cavabı C bəndində verilmişdir.

12. Choose the correct interrogative sentence.
A) How many buildings your company built?
B) How many buildings did your company build?
C) How many buildings did built your company?
D) How many buildings did your company built?
E) How many buildings your company did built?

Tapşırığın izahı: Bu, sual sözləri, sual cümlələri bölməsinə aid olan qapalı tipli test tapşırığıdır. Burada düzgün sual cümləsinin verildiyi variantı seçmək tələb olunur. A, C, D və E variantlarında verilmiş sual cümlələrində feil düzgün formada işlənməmişdir. Buna görə də test tapşırığının doğru cavabı B bəndidir.

13. Complete the sentence.
The manager asks ... .
1. whom did she write the business letters
2. by whom the business letters were written
3. by whom were the business letters written
4. who wrote the business letters

A) 1, 4 B) 1, 2 C) 2, 3 D) 2, 4 E) 1, 3

Tapşırığın izahı: Bu, mürəkkəb tamamlıq bölməsinə aid qapalı tipli test tapşırığıdır.

Burada verilmiş cümləni tamamlamaq tələb olunur. Mürəkkəb tamamlıq istifadə edilən cümlələrdə söz sırası nəqli cümlədə olduğu kimidir. Buna görə də verilən cümlələrdən 2-ci və 4-cü cümlələr doğrudur. Beləliklə test tapşırığının doğru cavabı D bəndidir.

14. Choose the correct variant.
Let's have a weekend in the country … the weather gets better.
A) although B) or C) if D) but E) though

Tapşırığın izahı: Bu, bağlayıcı bölməsinə aid qapalı tipli test tapşırığıdır. Verilmiş cümləni müvafiq bağlayıcı ilə tamamlamaq tələb olunur. Verilmiş cümlənin tərcüməsi "Hava yaxşılaşsa, həftəsonunu kənddə keçirək." olduğu üçün burada "if" bağlayıcısından istifadə olunmalıdır. Digər bağlayıcıların məna etibarilə istifadəsi doğru deyil. Buna görə də test tapşırığının doğru cavabı C bəndidir.

15. Choose the correct variant.
Sue let me … her computer for playing games.
A) using B) uses C) use
D) to use E) used

Tapşırığın izahı: Bu, feilin şəxssiz formaları bölməsinə aid qapalı tipli test tapşırığıdır. Burada verilmiş cümlədə "to let" feilindən sonra feilin düzgün formasının işlədilməsi tələb olunur. "To let" feilindən sonra gələn feil "to" istifadə olunmayan məsdər formasında olur. Bu qaydaya əsasən testin doğru cavabı C bəndində verildiyi kimidir.

16. Choose the correct variant.
The child is thirsty. You … give him some water.
1. should 2. are able
3. mustn't 4. must
5. ought
A) 2, 4, 5 B) 3, 4 C) 2, 3
D) 1, 4 E) 1, 3, 5

Tapşırığın izahı: Bu, modal feillər bölməsinə aid qapalı tipli test tapşırığıdır. Burada verilmiş birinci cümlənin ("The child is thirsty.") mənasına uyğun olaraq növbəti cümləni ("You … give him some water.") müvafiq modal feillərlə tamamlamaq tələb olunur. Mənaya uyğun olaraq ikinci cümlədə "should" və "must" modal feilləri işlənməlidir. Verilmiş digər modal feillər həm məna, həm də qrammatik cəhətdən uyğun deyil. Test tapşırığının doğru cavabı D bəndində verilmişdir.

17. Choose the correct variant.
… asks if … house is mine.
A) We, this B) She, these C) He, those
D) They, those E) She, that

Tapşırığın izahı: Bu, əvəzlik bölməsinə aid qapalı tipli test tapşırığıdır. Burada verilmiş cümləni müvafiq əvəzliklərlə tamamlamaq tələb olunur. Baş cümlədə cümlənin xəbəri III şəxsin təkində "–s" qəbul etdiyi üçün baş cümlənin mübtədası III şəxsin təkində olmalıdır. Budaq cümlədə isə "house" sözünü ifadə edən işarə əvəzliyi yazılmalıdır, "house" sözü təkdə olduğu üçün onun qarşısında təkdə olan işarə əvəzliyi istifadə olunmalıdır. Buna görə də test tapşırığının doğru cavabı E bəndidir.

18. Choose the correct variant.
Ann's mother isn't at home. … .
A) Neither isn't her granny
B) So is her granny
C) Neither is her granny
D) So isn't her granny
E) Her granny isn't too

Tapşırığın izahı: Bu, "Neither do I, So do I" tipli cümlələr bölməsinə aid qapalı tipli test tapşırığıdır. Burada birinci cümləyə ("Ann's mother isn't at home.") uyğun olaraq doğru cavabı seçmək lazımdır. Verilmiş cümlə inkarda olduğu üçün ona verilən cavab da inkarda olmalıdır. Lakin nəzərə alınmalıdır ki, "Neither" ilə başlanan cümlələrdə cümlənin feili təsdiq formada olmalıdır. Buna görə də test tapşırığının doğru cavabı C bəndində verilmişdir.

19. Choose the correct variant.
My family lived … Spain for a year, when I was a child.
A) on B) at C) between D) for E) in

Tapşırığın izahı: Bu, sözönü bölməsinə aid qapalı tipli test tapşırığıdır. Burada verilmiş cümləni müvafiq sözönü ilə tamamlamaq tələb olunur. Cümlədə "to live" feilindən sonra ölkə adı verildiyi üçün "in" sözönüsündən istifadə olunmalıdır. Buna görə də test tapşırığının doğru cavabı E bəndində verilmişdir.

20. Choose the correct variant.
A) How difficult questions are!
B) How the difficult questions are!
C) How are the difficult questions!
D) How difficult questions they are!
E) How difficult the questions are!

Tapşırığın izahı: Bu, nida cümlələri bölməsinə aid qapalı tipli test tapşırığıdır. Verilmiş cümlələr arasından düzgün nida cümləsi strukturu olan cümlə yalnız "How difficult the questions are!" cümləsidir, çünki "How" sözü ilə başlanan nida cümlələrində isimlərdən əvvəl "the" artikli işlənir və cümlə "to be" feilinin müvafiq forması ilə bitir. Buna görə də test tapşırığının doğru cavabı E bəndində verilmişdir.

21. Choose the derivative nouns.

1. agreement
2. grace
3. generosity
4. motherland
5. imagination
6. sweatshirt

A) 1, 5, 6 B) 2, 4, 6 C) 1, 2, 4
D) 2, 3, 5 E) 1, 3, 5

Tapşırığın izahı: Bu, isim bölməsinə aid qapalı tipli test tapşırığıdır. Burada verilmiş 6 isim arasından düzəltmə isimləri seçmək tələb olunur. Verilmiş "grace" sözü sadə isim, "motherland" və "sweatshirt" isimləri isə mürəkkəb isimlərdir. "agreement", "generosity" və "imagination" isimləri isə düzəltmə olduğu üçün test tapşırığının doğru cavabı E bəndində verilmişdir.

22. Choose the correct variant.

He is one of … youngest scientists in … world.

A) the, the B) a, the C) –, the
D) the, – E) the, a

Tapşırığın izahı: Bu, artikl bölməsinə aid qapalı tipli test tapşırığıdır. Burada verilmiş cümlədəki boşluqları müvafiq artikllərlə tamamlamaq tələb olunur. Sifət üstünlük dərəcəsində olduğu zaman qarşısında mütləq "the" artikli işlənir, "world" sözü də tək, yeganə məfhumu bildirdiyi üçün qarşısında "the" artikli işlənməlidir. Buna görə də test tapşırığının doğru cavabı A bəndində verilmişdir.

Read the passage and answer questions 23 – 30.

1. Edinburgh Castle was built on an extinct volcano. It was home to kings and queens for many centuries. Queen Margaret, who later became a saint (holy person), died here in 1093. It is said that she died from a broken heart after her husband's death. Queen Margaret's son King David I built St. Margaret's Chapel to her memory. This Chapel is located inside the walls of the castle. It is the oldest building in Edinburgh. Today weddings and other ceremonies are still held in St. Margaret's Chapel.

2. Edinburgh Castle's Great Hall has a small window high above the fireplace. It is known as "laird's lug" which means "the lord's ear". Through the window the residents of the castle could secretly listen to the conversations held in the Great Hall.

3. The castle was once a bank where the nation's records were kept. Jewels and treasures of the country and also from all over the world were kept here. The traditional crowning stone of Scottish and English kings and queens is the "Stone of Destiny". It is still among the crown jewels kept in Edinburgh Castle. There is a legend that the real stone was secretly changed to a fake one in its history.

23. The passage is mainly about … .

A) treasures kept in Edinburgh Castle
B) the history of St. Margaret's Chapel
C) the legend about the "Stone of Destiny"
D) one of the historical places in Edinburgh
E) the secret conversations held in the Great Hall

Tapşırığın izahı: *3.1.4. Mətndəki əsas fikri müəyyən edir. (7-ci sinif)*

Bu, qapalı tipli test tapşırığıdır, burada verilmiş oxu mətninin əsasən nədən bəhs etdiyini müəyyən etmək tələb olunur. Mətndə, əsasən, Edinburq qalası barədə məlumatlar verildiyi üçün test tapşırığının doğru cavabı D bəndində verilmişdir.

24. Which statement is true according to the passage?

A) The "Stone of Destiny" is no longer kept in Edinburgh Castle.
B) It is forbidden to hold various ceremonies in St. Margaret's Chapel.
C) The death of Queen Margaret's husband affected her health and she died.
D) Only country's jewels and treasures were kept in the bank.
E) Saint Margaret later became the Queen in Edinburgh.

Tapşırığın izahı: *3.1.4. Mətndəki fakt və hadisələri təhlil edir. (10-cu sinif)*

Bu, qapalı tipli test tapşırığıdır, burada mətnə əsasən doğru fikri müəyyən etmək tələb olunur. Verilmiş fikirlərdən yalnız **"The death of Queen Margaret's husband affected her health and she died."** Doğrudur. Buna görə də test tapşırığının doğru cavabı C bəndində verilmişdir.

25. Choose the correct variant according to the passage.

Edinburgh Castle … .

A) is located on a volcano which is no longer active
B) is the oldest building in the world
C) was built to the memory of the king who died of a broken heart
D) was home only to Queen Margaret and her husband
E) was built by Queen Margaret's son

Tapşırığın izahı: 3.1.4. Mətndəki əsas fakt və hadisələri seçir, qruplaşdırır. (8-ci sinif)

Bu, qapalı tipli test tapşırığıdır, burada verilmiş cümləni mətnə əsasən tamamlamaq tələb olunur. Burada verilən cümlə Edinburq qalası ilə bağlıdır. Buna görə də verilən variantlardan yalnız **"is located on a volcano which is no longer active"** doğrudur. Beləliklə, test tapşırığının doğru cavabı A bəndində verilmişdir.

26. Choose the correct answer to the question according to the passage.
What does the legend say about the "Stone of Destiny"?
A) The stone was never touched throughout the history.
B) The "Stone of Destiny" is hardly ever used during royal ceremonies.
C) King David I used this stone for building the Chapel.
D) The "Stone of Destiny" must be kept separately.
E) A fake stone was put into the place of the real one.

Tapşırığın izahı: 3.1.4. Mətndəki fakt və hadisələri təhlil edir. (10-cu sinif)
Bu, qapalı tipli test tapşırığıdır, burada verilən suala mətnə əsasən cavab vermək tələb olunur. Burada "Ləyaqət daşı" barədə əfsanədə nə deyildiyi soruşulur. Sualın düzgün cavabı **"A fake stone was put into the place of the real one."** olduğu üçün testin doğru cavabı E bəndində verilmişdir.

Fulfil the tasks number 27 – 30 in the "Answer sheets".

27. Complete the sentence by using (a) different word(s) and structure according to the passage.
In Queen Margaret's honour … .

Tapşırığın izahı: *4.1.1. Verilmiş sözləri məna və qrammatik cəhətdən əlaqələndirərək cümlələr qurur. (5-ci sinif)*
4.1.3. Sözləri orfoqrafiya qaydalarına uyğun olunur. Testin doğru cavabı **"after her death the Chapel was constructed by her son"** cümləsidir.

28. Write an answer to the question by using (a) different word(s) and sentence structure according to the passage.
What was the purpose of the small window known as "the laird's lug"?

Tapşırığın izahı: *3.1.4. Mətndəki fakt və hadisələri təhlil edir. (10-cu sinif)*
4.1.1. Verilmiş sözləri məna və qrammatik cəhətdən əlaqələndirərək cümlələr qurur. (5-ci sinif)
Bu, cavabı yazı ilə ifadə olunan test tapşırığıdır, burada verilmiş suala mətnə əsasən struktur və söz dəyişikliyi etməklə cavab vermək tələb olunur. Burada "lordun qulağı" adlanan balaca pəncərənin məqsədinin nə olduğu soruşulur, sualın doğru cavabı **"it was used for listening to the talks in the Great Hall"** kimidir.

29. Which word from paragraph 3 best fits to the following definition "*a story from ancient times about people and events,that may or may not be true*"?
Tapşırığın izahı: *3.1. Oxuduğu mətnin məzmununu mənimsədiyini nümayiş etdirir. (5-9-cu siniflər)*
Bu, cavabı yazı ilə ifadə olunan test tapşırığıdır, burada III paraqrafda izahı verilmiş sözü seçib yazmaq tələb olunur. İzahı verilmiş söz **"legend"** sözüdür.

30. Write the opposite meaning of the word "*outside*" from paragraph 1.

Tapşırığın izahı: 3.1.1. *Mətndəki yeni ifadə və terminlərin mənasını müəyyənləşdirir. (10-cu sinif)*
Bu, cavabı yazı ilə ifadə olunan test tapşırığıdır, burada verilmiş sözün həmin paraqrafda verilmiş əks mənasını seçib yazmaq tələb olunur. "Outside" sözünün həmin paraqrafda verilən əks mənası **"inside"** sözüdür.

Azərbaycan dili

31. Cümlələrdən birində mübtədanın əlavəsi işlənmişdir:
A) Yaradıcı adamlar gördükləri və eşitdikləri haqqında qeydlər aparırlar.
B) Meydana yığışmış gənclər – Azərbaycanın mərd övladları birlik nümayiş etdirdilər.
C) Gəmi ağır yüklü qatarlardan başqa, üç yüzədək sərnişin – fəhlə və dənizçi də götürdü.
D) Yarışda fərqlənənlərə – Tahir və Köçəriyə də mükafat verildi.
E) Şirəli dayı yenə də öz işi ilə, yəni əkin-biçinlə məşğul olurdu.

Mövzu: Cümlə üzvlərinin əlavəsi
Sinif : 8
Standart : 4.1.3. Həmcins üzvlər, əlavələr, xitab və ara sözlərlə bağlı durğu işarələrindən istifadə edir.
İzah : *Yaradıcı adamlar gördükləri və eşitdikləri haqqında qeydlər aparırlar, Gəmi ağır yüklü qatarlardan başqa, üç yüzədək sərnişin – fəhlə və dənizçi də götürdü, Yarışda fərqlənənlərə – Tahir və Köçəriyə də mükafat verildi, Şirəli dayı yenə də öz işi ilə, yəni əkin-biçinlə məşğul olurdu* cümlələrinin heç birində mübtədanın əlavəsi işlənməmişdir. *Meydana yığışmış gənclər – Azərbaycanın mərd övladları birlik nümayiş etdirdilər* cümləsində mübtəda (gənclər) əlavəli (Azərbaycanın mərd övladları) işlənmişdir.
Düzgün cavab: Meydana yığışmış gənclər – Azərbaycanın mərd övladları birlik nümayiş etdirdilər.

32. "*Söhbətlərdən çıxan nəticə budur ki, indi savadlı mütəxəssislərə çox böyük ehtiyac var*" cümləsi ilə bağlı ***səhvi*** müəyyən edin.
A) Baş cümlə 〰 ⎯ ═ sxeminə uyğundur.
B) Budaq cümlə 〰〰------ ═ sxeminə uyğundur.
C) Baş cümlə ismi xəbərlidir.
D) Budaq cümlə baş cümləyə bağlayıcı ilə bağlanıb.
E) □←○ sxeminə uyğundur.

Mövzu: Tabeli mürəkkəb cümlə
Sinif : 8; 9
Standart : 4.1.2. Söz və söz birləşmələrinin sintaktik vəzifəsini müəyyən edir; 4.1.1. Mürəkkəb cümlənin növlərini fərqləndirir.
İzah : *Söhbətlərdən çıxan nəticə budur ki, indi savadlı mütəxəssislərə çox böyük ehtiyac var* cümləsi tabeli mürəkkəb cümlədir. □←○ sxeminə uyğundur. Baş cümlə ismi xəbərlidir. Budaq cümlə baş cümləyə bağlayıcı ilə bağlanıb. Baş cümlə 〰 ⎯ ═ (söhbətlərdən çıxan – təyin; nəticə – mübtəda; budur – xəbər) sxeminə uyğundur. Budaq cümlə (indi – zərflik; savadlı – təyin; mütəxəssislərə – tamamlıq; böyük – təyin; ehtiyac – mübtəda; var – xəbər) 〰〰------ ═ sxeminə uyğun deyil.
Düzgün cavab: Budaq cümlə 〰〰------ ═ sxeminə uyğundur.

33. Frazeoloji birləşmələrdən biri "*hövsələdən çıxmaq*" ifadəsinin sinonimidir:
A) səbir kasası daşmaq
B) ağız büzmək
C) dilə gəlmək
D) ürəyi yerindən çıxmaq
E) dilə düşmək

Mövzu: Frazeoloji birləşmələr
Sinif : 5
Standart : 4.1.2. Sözün səs tərkibini, semantik xüsusiyyətlərini, tərkibini, yaranma üsullarını və qrammatik mənasını (ad, əlamət, hərəkət bildirməsini) izah edir.
İzah : *Hövsələdən çıxmaq* frazeoloji birləşməsinin sinonimi *səbir kasası dolmaq* ifadəsidir.
Düzgün cavab: səbir kasası daşmaq

34. Sual ədatı işlənmiş cümlələri müəyyən edin.
1. Görəsən, onu tapdılar?
2. Nə üçün Məmməd işdən çıxdı?
3. Məgər bütün bunlar aydın deyil?
4. Bəs müəllim olmaq istəmirdin?
5. Sən necə əsərləri xoşlayırsan?
6. Maraqlıdır, o bizimlə razılaşacaqmı?
A) 1, 3 B) 3, 4, 6 C) 4, 5 D) 1, 5, 6 E) 2, 3, 4

Mövzu: Ədat
Sinif : 7
Standart : 4.1.2. Sözləri ümumi qrammatik mənalarına görə fərqləndirir.
İzah : *Görəsən, onu tapdılar ?*(sual intonasiyası), *Nə üçün Məmməd işdən çıxdı?*(sual əvəzliyi), *Sən necə əsərləri xoşlayırsan* (sual əvəzliyi) cümlələrində ədat işlənməmişdir. ***Məgər*** *bütün bunlar aydın deyil?* ***Bəs*** *müəllim olmaq istəmirdin? Maraqlıdır, o bizimlə razılaşacaq* ***mı****?*cümlələrində sual ədatı işlənmişdir.
Düzgün cavab: 3, 4, 6

35. Hansı nümunələrdə həm bağlayıcı, həm də bağlayıcı ilə omonim olan köməkçi nitq hissəsi işlənmişdir?
1. Tələb budur ki, idarəyə verilən ərizə gərək latın əlifbası ilə yazılsın.
2. Babam ancaq Füzuli və Ağdama avtobus reysləri açılanda doğma torpaqları ziyarət etdi.
3. Kim ki insanı sevər, aşiqi hürriyyət olur,
Bəli, hürriyyət olan yerdə də insanlıq olur.
(M.Ə. Sabir)
4. Mən ki damdan, bacadan baxmaz idim,
Su kimi hər tərəfə axmaz idim. (M.Ə. Sabir)
5. Otların hamısı, habelə boynubükük bənövşələr də dirçəlmişdi.
A) 1, 4, 5 B) 2, 3, 4 C) 1, 2, 5
D) 3, 4, 5 E) 1, 2, 3

Mövzu: Köməkçi nitq hissələri
Sinif : 7
Standart : 4.1.2. Sözləri ümumi qrammatik mənalarına görə fərqləndirir.
İzah : *Tələb budur ki, idarəyə verilən ərizə gərək latın əlifbası ilə yazılsın* cümləsində "ki" bağlayıcı, "ilə" isə bağlayıcı ilə omonimliyi olan qoşma – köməkçi nitq hissəsidir. *Babam ancaq Füzuli və Ağdama avtobus reysləri açılanda doğma torpaqları ziyarət etdi* cümləsində "və" bağlayıcı, "ancaq" bağlayıcı ilə omonimliyi olan ədat – köməkçi nitq hissəsidir.
Kim ki insanı sevər, aşiqi hürriyyət olur,
Bəli, hürriyyət olan yerdə də insanlıq olur cümləsində "də" bağlayıcı, "ki" bağlayıcı ilə omonimliyi olan ədat – köməkçi nitq hissəsidir. *Mən ki damdan, bacadan baxmaz idim,*
Su kimi hər tərəfə axmaz idi cümləsində bağlayıcı işlənməmişdir. *Otların hamısı, habelə boynubükük bənövşələr də dirçəlmişdi* cümləsində bağlayıcı (habelə) işlənsə də, bağlayıcı ilə omonimliyi olan söz işlənməmişdir.

Düzgün cavab: 1, 2, 3

36. Hansı cümlədə feili bağlama ***yoxdur***?
A) İbrahim üzə-üzə o biri sahilə çatdı.
B) O danışdıqca rahatlaşırdı.
C) Qoşunlar təmas xəttində üz-üzə dayandılar.
D) Aslan gedərkən qardaşını da özü ilə apardı.
E) Uşaqlar gülə-gülə oyunlarını davam etdirdilər.

Mövzu: Feili bağlama
Sinif : 7
Standart : 4.1.2. Sözləri ümumi qrammatik mənalarına görə fərqləndirir.
İzah : *İbrahim üzə-üzə o biri sahilə çatdı* cümləsində "üzə-üzə", *O danışdıqca rahatlaşırdı* cümləsində "danışdıqca", *Aslan gedərkən qardaşını da özü ilə apardı* cümləsində "gedərkən", *Uşaqlar gülə-gülə oyunlarını davam etdirdilər* cümləsində "gülə-gülə" sözləri feili bağlamadır. *Qoşunlar təmas xəttində üz-üzə dayandılar* cümləsində feili bağlama işlənməmişdi
Düzgün cavab: Qoşunlar təmas xəttində üz-üzə dayandılar.

37. Hansı cümlələrdə qoşma ilə işlənmiş feili birləşmə zaman zərfliyinin ifadə vasitəsidir?
1. Yeməkdən sonra qonaqlar həyətdə qalanmış tonqalın ətrafına toplaşdılar.
2. Narahat olmağından əvvəl heç kimin xəbəri yox idi.
3. Onunla görüşəndən bəri xeyli ürəkləndim.
4. Çox çalışıb tezliklə istəyimizə nail ola bilərik.
5. Torpaqlarımız azad olunandan sonra Qarabağda quruculuq işlərinə başlanıldı.

A) 3, 5 B) 1, 2, 4 C) 1, 4, 5 D) 2, 3 E) 2, 4, 5

Mövzu: Mövzulararası əlaqə
Sinif : 7; 8
Standart : 4.1.2. Sözləri ümumi qrammatik mənalarına görə fərqləndirir; 4.1.2. Söz və söz birləşmələrinin sintaktik vəzifəsini müəyyən edir.
İzah : *Yeməkdən sonra qonaqlar həyətdə qalanmış tonqalın ətrafına toplaşdılar* cümləsində qoşma ilə işlənmiş isim, *Narahat olmağından əvvəl heç kimin xəbəri yox idi* və *Çox çalışıb tezliklə istəyimizə nail ola bilərik* cümlələrində zaman zərfi zaman zərfliyinin ifadə vasitəsidir. *Onunla görüşəndən bəri xeyli ürəkləndim* və *Torpaqlarımız azad olunandan sonra Qarabağda quruculuq işlərinə başlanıldı* cümlələrində qoşma ilə işlənmiş feili birləşmə zaman zərfliyinin ifadə vasitəsidir.
Düzgün cavab: 3, 5

38. Vurğusuna görə mənası dəyişən, eyni nitq hissəsinə aid olan sözü müəyyən edin.
A) dama-dama B) dönə-dönə C) satirik
D) çaparaq E) elektrik

Mövzu: Mövzulararası əlaqə
Sinif : 5
Standart : 4.1.2. Sözün səs tərkibini, semantik xüsusiyyətlərini, tərkibini, yaranma üsullarını və qrammatik mənasını (ad, əlamət, hərəkət bildirməsini) izah edir.
İzah : *Dönə-dönə* vurğusu dəyişmədən zərf və feil kimi işlənə bilən sözdür. *Satirik* sözü vurğudan asılı olaraq sifət və isim, *dama-dama* sözü sifət və feil, *çaparaq* sözü zərf və feil kimi işlənə bilir. *Elektrik* sözü vurğusuna görə mənası dəyişən söz olsa da, hər iki halda isimdir.
Düzgün cavab: elektrik

39. Klasterə əsasən nöqtələrin yerinə yazıla biləcək fikirləri müəyyən edin.

	Müəyyən miqdar sayıdır.
1.	Özündən sonra gələn isim cəm şəkilçisi qəbul etmir.
	2. .....

A) 1. tək; 2. Köməkçi nitq hissəsi kimi də işlənə bilir.
B) 1. ikilik; 2. Cümlə üzvü kimi, əsasən, təyin olur.
C) 1. birinci; 2. Əsasən, təkdə olan isimlə işlənir.
D) 1. səksən; 2. Numerativ sözlərlə işlənə bilir.
E) 1. beş; 2. Bəzən cümlənin feili xəbəri olur.

Mövzu: Say
Sinif : 6
Standart : 4.1.2. Sözün qrammatik mənasını kontekstə uyğun izah edir.
İzah :*Tək, ikilik, birinci* müəyyən miqdar sayı deyil. Beş cümlənin ismi xəbəri ola bilər.
Səksən müəyyən miqdar sayıdır, özündən sonra gələn isim cəm şəkilçisi qəbul etmir, numerativ sözlərlə işlənə bilir.
Düzgün cavab: 1. səksən; 2. Numerativ sözlərlə işlənə bilir.

40. Hansı sırada bütün sözlərin tələffüz forması düzgündür?
A) [ica:zə], [sərgi], [çökəklix′]
B) [k′arifey], [türx′], [polad]
C) [fəvva:rə], [paraşüt], [şərtdəşməx′]
D) [ayağaltı], [qumbara], [protakol]
E) [hirsli], [pencəy], [süqut]

Mövzu: Fonetika
Sinif : 5
Standart : 4.1.2. Sözün səs tərkibini, semantik xüsusiyyətlərini, tərkibini, yaranma üsullarını və qrammatik mənasını (ad, əlamət, hərəkət bildirməsini) izah edir.
İzah : [çökəklix′] sözü [çökəx′lix′], [türx′] sözü [türk], [polad] sözü [polat], [protakol] sözü [pratak′ol] [hirsli] sözü [hirsdi], [pencəy] sözü [pencəx′] kimi tələffüz olunmalıdır. [fəvva:rə], [paraşüt], [şərtdəşməx′] sözlərinin tələffüz forması düzgün verilmişdir.
Düzgün cavab: [fəvva:rə], [paraşüt], [şərtdəşməx′]

41 – 50 saylı tapşırıqları aşağıdakı mətnə əsasən cavablandırın.

Qayanın o biri üzü

Meşənin içi ilə gəlirsən, gəlirsən, döngəni burulan kimi Niyal kəndi görünməlidir. Ancaq görünmür, həmin dirsəkdəki böyük qaya mane olur. Qışda meşə ▲ *yarpaqsız qalanda* ağacların arasından Niyalı görüb heyran olursan. Yazda isə bir tərəfdən yarpaqlar, o biri yandan qaya Niyalın qarşısına pərdə çəkir. Burada səs-səmir eşidilmir, meşədə də, dərədə də əbədi sükut hökm sürür.

Aramsız yağan yağışlar tez-tez dağlardan çınqıl daşlarını aşağı tökür, qaya ilə dağın arasındakı yol keçilməz olurdu. Son yağışlarda isə Niyalın ətrafla əlaqəsi tamam kəsildi. Yol mühəndisləri gəlib baxdılar, çıxış yolu qayanı yerindən götürmək idi.

Qayanın, kim bilir, neçə yaşı vardı, elə bil yerdən bitib göyərmişdi, vəhşi heyvanı xatırladırdı. Deməli, traktor bir güllə ilə iki dovşan vuracaqdı[1], daşı dərəyə itələməklə həm ....., həm də ..... .

Rayonda bircə dənə yapon traktoru vardı, qayanı itələmək üçün onu gətirdilər. **Traktorçu aşağı boylandı, uçurumun dibi görünmür, yalnız dərədəki çayın güclü qıjıltısı eşidilirdi.** O sarısını uddu[2], yol işçisinə dedi:

– Yox, qardaş, mən başıma iş açа bilmərəm[3], buranı belə bilmirdim.

Yol işçisi gözünü döydü:

– Bəs nə edək?

Kimsə kənardan dilləndi:

– Fuada deyin. O bu işin öhdəsindən gələr. Bu yerləri də yaxşı tanıyır.

Yol işçisi Fuadın dalınca gedəndə traktorçunun rəngi özünə gəldi.

Fuad elə bil traktorun yox, Qıratın belinə sıçradı. Elə bu vaxt qaya ■ *gurultu ilə* dərəyə uçdu, neçə ağacı sındırdı, yaraladı, kol-kosu tapdaladı, dərədən axan çayın ortasına düşdü. Özünə yol tapa bilməyən dağ çayı burulub sağa doğru axdı.

Niyal qara buluddan çıxan gün kimi ● *parıldadı*. Fuad öz doğma kəndinə heyranlıqla tamaşa etdi. Traktoru söndürən kimi qulağına səs gəldi. İpəyin, cəhrənin, lülənin, xananın, kəlağayının "səsi" idi bunlar. Bəziləri karxanalardan, əl dəzgahlarından çıxıb müasir toxucu dəzgahlarında məskən salmışdı.

İndi həmin "çaq-çuq" Fuadın qulağına dəyəndə zarafatla dedi: "Bax ey, bilsəydim, sexin səsi basacaq buranı, daşa toxunmazdım". Traktorun yönünü düzəldib yerə hoppandı, traktorçunu məzəmmət elədi:

– Qardaş, yaponlar bilsələr, onların traktorunu belə saxlayırsan, bağırları partlayar. Heyifdir.

Fuad kəndə tərəf üz tutdu. Adamlar yolun genişlənməyindən bir az əvvəl xəbər tutmuşdular. Qarşıdan, arxadan gələn maşınlar Fuadın yanından keçəndə onu salamlamaq üçün siqnal verirdilər. Fuad yoldan çıxıb meşənin içindən kəndə enən cığıra düşdü. Yarpaqlar son bahar nəğməsini oxuyurdu.

41. Mətnə əsasən cədvəldəki doğru fikirləri müəyyən edin.

Doğrudur	*Yanlışdır*	*Ehtimaldır*
1. Təbiət hadisəsi problem yaradır. 2. Kənd əhalisi sənətkarlıqla məşğul olur.	3. Döngədəki qayanı sel suları bir gün əvvəl gətirib. 4. Fuad kəndə üz tutanda kəndin adamları yolun açıldığını bilirdilər.	5. Fuadın sənəti traktorçuluqdur. 6. Hadisə payızda baş verir.

A) 1, 2, 4, 6 B) 1, 2, 3, 5 C) 2, 4, 5
D) 1, 3, 4, 6 E) 3, 5, 6

Sinif : 6
Standart : 2.2.1. Mətndəki əsas fikri nəzərə çarpdırmaq məqsədi ilə mühüm məqamları vurğulayır.
İzahı: *Təbiət hadisəsi problem yaradır* və *Kənd əhalisi sənətkarlıqla məşğul olur* fikirləri doğru; *Döngədəki qayanı sel suları bir gün əvvəl gətirib* fikri yanlış; *Fuadın sənəti traktorçuluqdur* fikri isə mətnə əsasən ehtimaldır.
Fuad kəndə üz tutanda kəndin adamları yolun açıldığını bilirdilər fikri doğrudur. *Hadisə payızda baş verir (*Yarpaqlar son bahar nəğməsini oxuyurdu) fikri ehtimal deyil. Hər iki fikir cədvəlin uyğun xanasına yazılmayıb.
Düzgün cavab: 1, 2, 3, 5

42. Eyler-Venn diaqramına əsasən doğru fikirləri müəyyən edin.

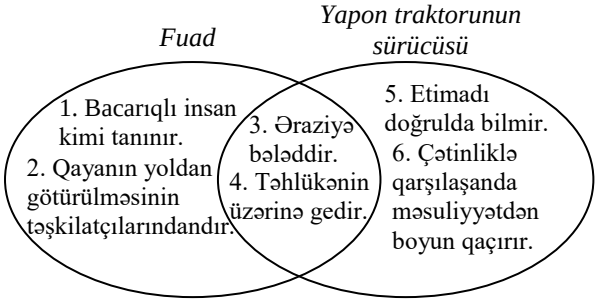

A) 2, 5, 6 B) 1, 3, 5 C) 1, 2, 4
D) 2, 3, 4 E) 1, 5, 6

Sinif : 9
Standart : 2.2.3. Mətndə irəli sürülmüş fikirləri dəyərləndirir.
İzahı: Fuad bacarıqlı insan kimi tanınır, amma qayanın yoldan götürülməsinin təşkilatçısı deyil. Əraziyə bələddir. Təhlükənin üzərinə gedir. Yapon traktorunun sürücüsü əraziyə bələd deyil, təklükənin üzərinə getməyə qorxur, etimadı doğrulda bilmir, çətinliklə qarşılaşanda məsuliyyətdən boyun qaçırır.
Düzgün cavab: 1, 5, 6

43. Mətnin giriş və nəticə hissələri ilə bağlı ortaq fikirləri müəyyən edin.

1. Məcazdan istifadə edilib.
2. Mənzərənin təsviri üstünlük təşkil edir.
3. Obrazın xarakteri və görünüşü ilə bağlı müəyyən məlumat əldə etmək olur.
4. Aid olduğu üslubun səciyyəvi cəhətləri özünü göstərmişdir.

A) 1, 4 B) 1, 3 C) 2, 4 D) 2, 3 E) 1, 2

Sinif : 7; 11
Standart : 2.2.2. Mətnin tərkib hissələri arasındakı əlaqəni müəyyənləşdirir; 2.1.2. Söz və ifadələrə əsasən oxuduğu mətnləri üslubi xüsusiyyətlərinə görə müqayisə edir, qiymətləndirir.
İzahı: Mətnin giriş və nəticə hissələrində məcazdan istifadə edilib və aid olduğu üslubun səciyyəvi cəhətləri özünü göstərmişdir. Mənzərənin təsviri girişdə üstünlük təşkil edir. Nə giriş, nə də nəticədə obrazın xarakteri və görünüşü ilə bağlı məlumat əldə etmək olur.
Düzgün cavab: 1, 4

44. Cümlələrin birində mətndə çərçivə daxilində olan söz kontekstdəki mənasına uyğun işlənmişdir:
A) Karxananın qabağındakı adam dərini suya basırdı.
B) Uşaqlar itləri daşa basırdılar.
C) Həyətdə yanan ocağın tüstüsü aləmi basmışdı.
D) O, pulu uşağın ovcuna basdı.
E) Həkim əlindəki tənzifi yaranın üstünə basdı.

Sinif : 9
Standart : 2.1.1. Tanış olmayan söz və ifadələrin kontekstə uyğun mənasını şərh edir.
İzahı: Mətndə çərçivə daxilində olan söz kontekstdəki mənasına uyğun *Həyətdə yanan ocağın tüstüsü aləmi basmışdı* cümləsində işlənmişdir.
Düzgün cavab: Həyətdə yanan ocağın tüstüsü aləmi basmışdı.

45. Hansı cümlə ilə mətnin ən azı 2 abzasını genişləndirmək olar?
A) Onun öz evində də babasından qalma kəlağayı dəzgahı vardı.
B) Qaya düz uçurumun ağzında idi, yolu da əməlli-başlı daraltmışdı.
C) Elə bil Əmrəki dağı gəlib öz gözəlliyi ilə gözünün qabağında durdu.
D) "Mən bu qayanı buradan mütləq götürməliyəm..." – deyə Fuad öz-özünə düşündü.
E) Niyalda qarşılaşdığı insanların xoş təbəssümü Fuadı çox sevindirirdi.

Sinif : 9
Standart : 2.2.2. Tərkib hissələri arasında əlaqəni gözləməklə mətni genişləndirir.
İzahı: *Qaya düz uçurumun ağzında idi, yolu da əməlli-başlı daraltmışdı* cümləsi ilə bir neçə abzası (II, III, IV) genişləndirmək olar.
Düzgün cavab: Qaya düz uçurumun ağzında idi, yolu da əməlli-başlı daraltmışdı.

46 – 50 saylı tapşırıqları "Cavab vərəqləri"ndə cavablandırın.

46. Mətndə nöqtələrin yerinə məzmuna uyğun fikirlər yazmaqla cümləni tamamlayın.

Sinif : 11
Standart : 3.1.3. Mətni üslubi və struktur cəhətdən təkmilləşdirir.
Ehtimal olunan cavablar: Daşı dərəyə itələməklə Niyalın üzündəki pərdə götürüləcək (Niyal kəndi aydın görünəcəkdi, Niyalın gözəlliyi görünəcəkdi, Niyal kəndinin qarşısı açılacaqdı);
Niyal kəndi ilə əlaqə bərpa olunacaqdı;
Qaya aradan qaldırılmış olacaqdı;
Yol genişlənəcəkdi (yol açılacaqdı) və s.

47. Mətndə üzərində rəqəm yazılmış ifadələrin qarşılığını (ifadə etdiyi mənanı) müəyyən edib yazın.

Sinif : 8
Standart : 2.1.1. Tanış olmadığı söz və ifadələrin mənasını müvafiq qarşılığını tapmaqla şərh edir.
Ehtimal olunan cavablar: 1. eyni vaxtda iki işi birdən görmək, bir hərəkətlə iki problemi həll etmək, eyni vaxtda müsbət nəticələnən iki işi görmək;
2. qorxmaq, vahimələnmək, vahiməyə düşmək, qorxuya düşmək, dəhşətə gəlmək, ödünü udmaq, güclü qorxu hissi keçirmək, bərk qorxmaq;
3. həyatını təhlükəyə atmaq, özünü təhlükəyə atmaq, özünü işə salmaq, risk etmək, özünü oda salmaq, özünü oda atmaq, çətin vəziyyətə salmaq, dolaşığa salmaq, başını bəlaya salmaq, başına oyun açmaq, başını cəncələ salmaq.

48. *"Təbiətə məcburi müdaxilə arzuolunmaz nəticələrə yol açа bilər"* ifadəsini mətnlə əlaqələndirib fikrinizi yazın.

Sinif : 6
Standart : 2.2.1. Mətndəki əsas fikri nəzərə çarpdırmaq məqsədi ilə mühüm məqamları vurğulayır.
Ehtimal olunan cavablar: Mətndən də göründüyü kimi, genişləndirmək məqsədilə qayanı yerindən tərpədirlər. Bu zaman neçə ağac sındırılır. Qaya gedib çayın dərədən keçən hissəsinin ortasına düşür. Dağ çayının yolunu dəyişməsinə səbəb olur.

49. Mətndə əvvəlində işarə qoyulmuş ifadələri mətnin üslubuna uyğun obrazlı ifadələrlə əvəz edib yazın.

Sinif : 10; 11
Standart : 2.1.2. Söz və ifadələrə əsasən oxuduğu mətnin üslubunu müəyyənləşdirir; 3.1.3. Mətni üslubi və struktur cəhətdən təkmilləşdirir.
Ehtimal olunan cavablar:
▲ öz donunu soyunanda, çılpaqlaşanda, paltarını soyunanda;
■ hay-həşir qopara-qopara, çığır-bağır salaraq, aləmə səs salaraq, haray-həşir sala-sala, qulaq batırıcı səslə, nərilti ilə, kükrəyərək (kükrəmə);
● bərq vurdu, işıq saçdı, şəfəq saçdı, şəfəq saldı, nur saçdı.

50. Mətnə əsasən sxemi tamamlayın (√) və seçiminizi əsaslandırın.
Sinif : 7
Standart : 3.1.3. Qurduğu plan əsasında mətnin hissələrini məntiqi cəhətdən əlaqələndirir.

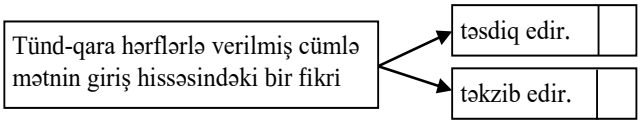

Ehtimal olunan cavablar: Təkzib edir.
Giriş hissədə ətrafın səssiz olduğu, əbədi sükutun hökm sürdüyü deyilir. Tünd-qara hərflərlə verilmiş cümlədə isə çayın güclü qıjıltısının eşidildiyi yazılır (Mətnin giriş hissəsində meşənin və dərənin əbədi sükuta qərq olunduğu deyilsə də, tünd-qara hərflərlə verilmiş cümlədə dərədən çayın güclü qıjıltısının eşidildiyi fikri öz əksini tapır məzmunlu və s. fikirlər)

51 – 60 saylı tapşırıqları aşağıdakı mətnə əsasən cavablandırın.

Telekinez: reallıq, yoxsa illüziya?

Telekinez – fiziki təmas olmadan bir şəxsin materiyaya təsir göstərə bilməsidir. Məsələn, əgər bir şəxs telekinetik olsa, hər hansı əşyanı ona toxunmadan tərpətməyi bacarar.

Tarixdə telekinetik bacarıqlarının olduğunu iddia edən minlərlə insan olub. Onlar fikrin gücü ilə əşyalara

hökm edə bildiklərini iddia etmiş, şou-nümayişlər göstərmiş, insanları özlərinə inandırmışlar**. Lakin belələrinin saxtakarlığı ya öz etirafları, ya da insanların müşahidəsi və həyat təcrübəsi nəticəsində təkzib edilmişdir.** Məsələn, italyan Evsapiya Palladino seanslarında masanı telekinezlə deyil, ayaqları ilə hərəkət etdirirdi. ❶ Yəhudi əsilli Yuri Qeller isə uzun müddət insanları aldatdıqdan sonra öz meneceri tərəfindən ifşa edildi və adi gözbağlayıcı fəndlər işlətdiyi məlum oldu. ❷

Təbii ki, bu işə sənət kimi yanaşan insanlar da var. Devid Bleyn, Devid Kopperfild kimi böyük fokus ustaları göstərdikləri nömrələrin yaxşı hazırlanmış bir gözbağlayıcı fənd olduğunu bildirmiş, bəzən hətta sirlərini açıqlamışlar. ❸

Bəs belə nömrələrlə insanları aldadan fırıldaqçıların uğurlarının səbəbi nədir? Əslində, bu insanlar çox zaman qeyri-adi bacarığa malik olduqlarına, qazandıqları nailiyyətlərə özləri də inanırlar. Özünü aldadan insan asanlıqla başqalarını da aldada bilir. Təəssüf ki, biz insanlar çox vaxt möcüzə gözləyirik. ❹ Maraqlı faktdır ki, etdiklərini fövqəladə qüvvələrlə bağlayan tək bir şəxs belə indiyə kimi öz bacarıqlarını elmi cəhətdən sübuta yetirə bilməmişdir. Belə insanlar çox vaxt ən adi fiziki qanunlardan xəbərsiz olurlar.

Bəs beyinin gücü ilə əşyaları hərəkət etdirmək elmi cəhətdən mümkündürmü? Məlumdur ki, beynimiz elektromaqnit enerjisindən təsirlənən elektrik xassəli fəaliyyətə malikdir. Lakin yalnız beynimizdəki elektrik gücündən və ya maqnit cazibəsindən istifadə edərək hər hansı fiziki hadisəni törədə bilməyimiz mümkün deyil. ❺ Belə ki, beyindəki elektrik axını sadəcə 1 nanoamper miqdarındadır. Əgər beynimizdəki 100 milyarda qədər neyronun hamısını eyni vaxtda çalışdırsaq, eyni fəaliyyətə yönəldə bilsək belə, yaranacaq elektrik yalnız bir LED lampanı qısa zaman ərzində işıqlandıra bilər. Beynimizdəki maqnit sahəsinin təsir gücü də həddindən artıq zəif olduğundan bu işdə bizə kömək edə bilməz.

Bütün bunlara baxmayaraq, elmin qapıları hər zaman hər kəsə açıqdır və bir gün kimsə indiyə qədər hər kəsin qəbul etdiyi fikirlərin üstündən xətt çəkə, yeni fikir ortaya qoya bilər. Əlbəttə ki, yalnız elmin metodologiyasına uyğun olmaq şərti ilə.

51. Mətndə tünd-qara hərflərlə yazılmış cümlə əsasında müəyyən edin:
1. Cümlədə kontekstə uyğun olmayan söz və həmin sözün mənası;
2. Həmin sözü əvəz edə bilən ifadə.

A) 1. müşahidə – diqqətlə baxma, nəzər yetirmə, seyr etmə; 2. baxış
B) 1. etiraf – öz qüsur və nöqsanını, az-çox özünün günahı olan bir şeyi inkar etməyib, qəbul etmə; 2. boynuna almaq
C) 1. saxtakarlıq – saxta iş görmə; 2. yalançılıq
D) 1. təcrübə – sınama; 2. sınaq
E) 1. təkzib edilmək – bir məlumatın yalan olduğunu çıxış, məqalə və s. ilə sübut edilməsi; 2. təsbit edilmək

Sinif : 8; 9
Standart : 2.1.1. Mətndə tanış olmadığı söz və ifadələrin mənasını müvafiq qarşılığını tapmaqla şərh edir; 2.1.1. Mətndə tanış olmayan söz və ifadələrin kontekstə uyğun mənasını şərh edir.
İzahı: Mətndə tünd-qara hərflərlə yazılmış cümlədə "təkzib edilmək" sözü kontekstə uyğun olmayan ifadədir. Həmin söz "təsbit edilmək" sözü ilə əvəz edilə bilər.
Düzgün cavab: 1. təkzib edilmək – bir məlumatın yalan olduğunu çıxış, məqalə və s. ilə sübut edilməsi; 2. təsbit edilmək

52. Mətnin strukturunu dəqiqləşdirmək üçün hansı düzəliş aparılmalıdır?

A) Əsas hissədə birinci və üçüncü abzasların yeri dəyişdirilməlidir.
B) Giriş hissədən məntiqi əlaqəni pozan cümlə çıxarılmalıdır.
C) Giriş hissənin sonuna əsas hissə ilə əlaqə yaradan cümlə əlavə edilməlidir.
D) Əsas hissənin üçüncü abzası iki abzas şəklində verilməlidir.
E) Nəticə hissə iki abzasa ayrılmalıdır.

Sinif : 11
Standart : 3.1.3. Mətni üslubi və struktur cəhətdən təkmilləşdirir.
İzahı: Əsas hissənin üçüncü abzası iki abzas şəklində verilməlidir. "Maraqlı faktdır" ifadəsi ilə növbəti abzas başlamalıdır.
Düzgün cavab: Əsas hissənin üçüncü abzası iki abzas şəklində verilməlidir.

53. "*Beynimizin aldadılmağa nə qədər açıq olduğunu göstərən məqamlardan biri də budur*" cümləsi hansı rəqəmin yerinə yazılsa, məntiqi əlaqə ***pozulmaz***?

A) ❸ B) ❷ C) ❶ D) ❹ E) ❺

Sinif : 9
Standart : 2.2.2. Tərkib hissələri arasında əlaqəni gözləməklə mətni genişləndirir.
İzahı: *"Beynimizin aldadılmağa nə qədər açıq olduğunu göstərən məqamlardan biri də budur*" cümləsi 4-cü rəqəmin yerinə yazılsa, məntiqi əlaqə pozulmaz**.**
Düzgün cavab: ❹

54. Hansı fikirlərin yeri dəyişilsə, cədvəldəki ***uyğunsuzluq*** aradan qalxar?

Mətndə bu haqda məlumat var	*Mətndə bu haqda məlumat yoxdur*
1. Elmə əsaslanan düşüncə qəbul edilə bilər. 2. Diqqətli və təcrübəli insanları aldatmaq o qədər də asan deyil. 3. Elm adamları telekinetikləri mütəmadi olaraq tənqid edirlər.	4. Hər kəs istənilən əşyanı ona toxunmadan hərəkət etdirməyi bacarır. 5. Möcüzələrə inananlar reallığı qəbul etməkdə çətinlik çəkirlər.

A) 3↔5 B) 2↔4 C) 2↔5 D) 1↔4 E) 1↔3

Sinif : 6
Standart : 2.2.1. Mətndəki əsas fikri nəzərə çarpdırmaq məqsədi ilə mühüm məqamları vurğulayır.
İzahı: Mətndə qeyd edilir ki, elmə əsaslanan düşüncə qəbul edilə bilər. Diqqətli və təcrübəli insanları aldatmaq o qədər də asan deyil. Möcüzələrə inananlar reallığı qəbul etməkdə çətinlik çəkirlər.
Mətndə elm adamlarının telekinetikləri mütəmadi olaraq tənqid etmələri və hər kəsin istənilən əşyanı ona toxunmadan hərəkət etdirməyi bacardığı qeyd edilməmişdir.

Deməli,cədvəldəki 3 və 5-ci fikirlərin yeri dəyişilsə, cədvəldəki uyğunsuzluq aradan qalxar.
Düzgün cavab: 3↔5

55. Mətnin üslubu ilə bağlı doğru fikirləri müəyyən edin.
1. Nəticə hissədə termin sıxlığı müşahidə olunur.
2. Digər üslubun xüsusiyyəti də özünü göstərir.
3. Yalnız ixtisas sahiblərinin anlayacağı dildədir.
4. Anlaşıqlı sözlərdən daha çox istifadə olunub.
5. Qəzet, yaxud jurnal dilinə yaxındır.

A) 2, 4, 5 B) 2, 3 C) 1, 2, 4 D) 1, 3 E) 1, 2, 5

Sinif : 10
Standart : 2.1.2. Söz və ifadələrə əsasən oxuduğu mətnin üslubunu müəyyənləşdirir.
İzahı: Nəticə hissədə termin sıxlığı müşahidə olunmur. Yalnız ixtisas sahiblərinin anlayacağı dildə (elmi üslubda) deyil. Anlaşıqlı sözlərdən daha çox istifadə olunub. Qəzet, yaxud jurnal dilinə yaxındır. Digər üslubun xüsusiyyəti (elektrik axını – elmi üslub) özünü göstərir.
Düzgün cavab: 2, 4, 5

56 – 60 saylı tapşırıqları "Cavab vərəqləri"ndə cavablandırın.

56. Mətndəki obrazlara əsasən tənqid və təbliğ edilə bilən xüsusiyyətləri müəyyən edib yazın və fikrinizi əsaslandırın.

Sinif : 9
Standart : 2.2.3. Mətndə irəli sürülmüş fikirləri dəyərləndirir.
Ehtimal olunan cavablar*: Təbliğ oluna bilər*: dürüstlük (yalanını etiraf etmək, doğruları söyləmək, fırıldaqçılıq etməmək)
Əsaslandırma: Devid Bleyn, Devid Kopperfild kimi fokus ustaları göstərdikləri nömrələrin yaxşı hazırlanmış bir gözbağlayıcı fəndi olduğunu bildirmişlər, bəzən sirlərini də açıqlamışlar.
Yuri Qeller uzun müddət insanları aldadır və meneceri tərəfindən ifşa olunur.

Tənqid edilə bilər: 1. yalançılıq, saxtakarlıq, fırıldaqçılıq (insanları aldatmaq)
Əsaslandırma: E. Palladino masanı ayağı ilə itələyir, Y. Qeller adi gözbağlayıcı fəndlər işlədərək insanları aldadır.
2. savadsızlıq.
Əsaslandırma: Fiziki qanunlardan xəbərsiz olan insanlar öz "bacarıqlarını" elmi cəhətdən sübuta yetirə bilməmişlər. Onlara inanan insanlar da savadsızlıq səbəbindən şoulara tamaşa edir və qeyri-adi bacarığa malik olduqlarını düşünürlər.
3. Satqınlıq
Əsaslandırma: Yuri Qellerin meneceri Qellerin əməllərini ifşa etmişdir.

57. Mətndə çərçivədə verilmiş ifadəyə əsasən cədvəli tamamlayın.
Sinif : 10
Standart : 2.2.1. Mətndəki söz və ifadələri üslubi xüsusiyyətinə görə fərqləndirir.
Ehtimal olunan cavablar*:*

Mətndə işləndiyi funksiya (poetik, informativ və ya terminoloji)	***Digər funksiyası (poetik, informativ və ya terminoloji)***	***Həmin funksiyada cümlədə işlədilməsi***
Terminoloji	Poetik	İndi bu ixtisasa axın çox böyükdür; Həyatın axını onu istədiyi səmtə sürükləyirdi.
	İnformativ	Çayların axını bir-birindən fərqli idi; Selin axını dərəyə tökülürdü; Axın böyük bir çuxur əmələ gətirmişdi.

58. I, IV, V abzasların hər birində məna yaxınlığı baxımından bir-biri ilə qarşılıq təşkil edən sözləri müəyyən edərək yazın (hər abzasa aid bir nümunə).

Sinif : 8; 9
Standart : 2.1.1. Tanış olmadığı söz və ifadələrin mənasını müvafiq qarşılığını tapmaqla şərh edir; 2.1.1. Tanış olmayan söz və ifadələrin kontekstə uyğun mənasını şərh edir.
Ehtimal olunan cavablar*:* I abzas: *təmas olmadan ↔ toxunmadan, materiya ↔ əşya*
IV abzas: *uğur ↔ nailiyyət və ya qeyri-adi ↔ fövqəladə; sübut ↔ fakt; insan ↔ şəxs*
V abzas: *iş ↔ fəaliyyət və ya vaxt ↔ zaman; hərəkət etdirmək ↔ çalışdırmaq; hərəkət ↔ fəaliyyət, iş ↔ hadisə; güc ↔ enerji;*

59. Mətnə əsasən cədvəli tamamlayın.
Sinif : 10
Standart : 2.2.2. Mətnin hissələrini tezislər şəklində ifadə edir.

Ehtimal olunan cavablar*:*

Müddəa	***Müddəanı təsdiq edən faktlar***
Beyinin gücü ilə əşyaları hərəkət etdirmək elmi cəhətdən mümkün deyil;	Beynimizdəki maqnit sahəsinin təsir gücü çox zəifdir.
	İnsan beynindəki elektrik axını sadəcə 1 nanoamper miqdarındadır; *Beynimizdəki maqnit cazibəsi çox zəifdir;* *Əgər beynimizdəki 100 milyarda qədər neyronun hamısını eyni vaxtda çalışdıra bilsək belə, yaranacaq elektrik yalnız bir LED lampanı qısa müddətlik işıqlandıra bilərdi;*

60. Hansı hikmətli ifadələrlə mətnin məzmununu əlaqələndirmək olar? (√) Seçiminizi əsaslandırın.

Sinif : 8; 9

Standart : 3.1.2. Sitatlardan istifadə etməklə fikir və mülahizələrini qüvvətləndirir; 2.2.3. Mətndə irəli sürülmüş fikirləri dəyərləndirir.

1. Yalan ilə dünyanı gəzmək olar, amma qayıtmaq olmaz. ☐
2. Elm və sənətdə güclü rəqabət olmazsa, inkişaf da olmaz. ☐
3. Elm həqiqət axtarışıdır. ☐
4. Yalançı yalançıdan ehtiyatlanar. ☐

Ehtimal olunan cavablar*:*

1. Yalan ilə dünyanı gəzmək olar, amma qayıtmaq olmaz. ☑

İsrailli Yuri Qeller insanları telekinez bacarıqlarının olduğuna inandırır. Uzun müddət insanlar onun bu yalanına inanırlar. Lakin bir müddət sonra öz meneceri tərəfindən ifşa edilir, yalanının üstü açılır. Onun əslində gözbağlayıcı fəndlərindən istifadə etdiyi məlum olur məzmunlu və s. fikirlər

3. Elm həqiqət axtarışıdır ☑

Həqiqət olmayan bir şey elmdə də mövcud ola bilməz. Beyin gücü ilə əşyaları hərəkət etdirmək elmi cəhətdən mümkün deyil. Çünki beyindəki elektrik axını sadəcə 1 nanoamper miqdarındadır. Beynimizdəki maqnit sahəsinin təsir gücü də həddindən artıq zəif olduğundan beyinin gücü ilə heç bir əşyanı hərəkət etdirmək olmaz. Deməli, telekinez həqiqət yox, yalandır. məzmunlu və s. fikirlər

Riyaziyyat

61. (a_n) ədədi silsiləsində $a_1 = 3,\ a_7 = -9$ olarsa, silsilənin (-29)-a bərabər olan həddinin nömrəsini tapın.

A) 16 B) 18 C) 22 D) 19 E) 17

Mövzu: Ardıcıllıq. Ədədi silsilə
Sinif: 9
Standart: 2.1.3.-Ardıcıllıqların, ədədi və həndəsi silsilələrin xassələrini məsələ həllinə tətbiq edir.
***İzah*:** Ədədi silsilənin *n*-ci həddinin $a_n = a_1 + (n-1)d$ düsturuna əsasən

$a_7 = a_1 + (7-1)d$

$3 + 6d = -9$

$d = -2$

Eyni düsturu tətbiq edərək (-29)-a bərabər olan həddin nömrəsini tapmaq olar.

$3 - 2(n-1) = -29$

$n - 1 = 16$

$n = 17$

Cavab: 17

62. Bərabəryanlı trapesiyanın hündürlüyü yan tərəflə 45°-li bucaq əmələ gətirir. Trapesiyanın hündürlüyü 8 sm, orta xətti 18 sm olarsa, onun oturacaqlarını tapın.

A) 8 sm; 28 sm B) 12 sm; 24 sm
C) 16 sm; 20 sm D) 10 sm; 26 sm
E) 14 sm; 22 sm

Mövzu: Çoxbucaqlılar. Dördbucaqlılar
Sinif: 5, 8
Standart: 3.1.5- Üçbucaqların tərəflərinə və bucaqlarına görə təsnifatını aparır.
3.1.5.- Dördbucaqlının təsnifatını (paraleloqram, düzbucaqlı, romb, trapesiya) və xassələrini bilir, paraleloqramın əlamətlərini tətbiq edir.
***İzah*:**

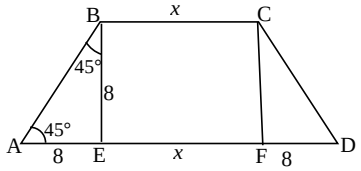

Bərabəryanlı trapesiyanın hündürlüyü oturacaqla 45°-li bucaq əmələ gətirdiyi üçün *ABE* üçbucağı bərabəryanlı düzbucaqlı üçbucaqdır.
BE=AE=FD=8 sm. Trapesiyanın orta xətti onun oturacaqları cəminin yarısına bərabər olduğuna görə alarıq:

$\frac{2x+16}{2} = 18$

$x = 10$

$BC = 10\,\text{sm}, AD = 26\,\text{sm}$

Cavab: 10 sm; 26 sm

63. $y = \left(\frac{1}{2}\right)^x - 4$ funksiyasının qrafiki absis oxunu hansı nöqtədə kəsir?

A) (2; 0) B) (2; 4) C) (0; 4)
D) (–2; 0) E) (0; –4)

Mövzu: Üstlü funksiya
Sinif: 10
Standart: 2.2.6.- Üstlü funksiyanın tərifini və xassələrini bilir, qrafikini qurur.
***İzah*:** Funksiyanın qrafikinin absis oxunu kəsdiyi nöqtədə *y*=0 olur.

$\left(\frac{1}{2}\right)^x - 4 = 0$

$2^{-x} = 2^2$

$x = -2$

Cavab: (–2; 0)

64. $\sqrt[3]{25} \cdot \sqrt[3]{135}$ ifadəsinin qiymətini hesablayın.

A) $5\sqrt[3]{3}$ B) $3\sqrt[3]{5}$ C) 15 D) $15\sqrt[3]{3}$ E) 45

Mövzu: *n*-ci dərəcədən kök və onun xassələri
Sinif: 9
Standart: 1.2.3.- n-ci (n>2) dərəcədən kök daxil olan ifadələri sadələşdirir.
***İzah*:** $\sqrt[3]{25} \cdot \sqrt[3]{135} = \sqrt[3]{25 \cdot 135} = \sqrt[3]{25 \cdot 5 \cdot 27} = \sqrt[3]{5^3 \cdot 3^3} = 15$
Cavab: 15

65. Nöqtələrdən hansı $y = (x+1)^2 + 3$ parabolasının təpə nöqtəsidir?

A) (–1; 3) B) (1; –3) C) (0; 3)
D) (–3; 1) E) (3; 1)

Mövzu: Funksiya. Kvadratik funksiya və onun qrafikki
Sinif: 9
Standart: 2.2.3.-Kvadrat bərabərsizliyi həll edir.
***İzah*:** Kvadratik funksiyanın tənliyi $y = a(x-m)^2 + n$ formasında verildikdə onun təpə nöqtəsinin koordinatları (*m* ; *n*) olur. Verilmiş parabolanın təpə nöqtəsi (–1; 3)-dür.
Cavab: (–1; 3)

66. $\begin{cases} 2x > 10, \\ 2 - x > -18 \end{cases}$ bərabərsizliklər sisteminin ən böyük tam həllini tapın.

A) 18 B) 6 C) 20 D) 19 E) 10

Mövzu: Bərabərsizliklər sistemi
Sinif: 9
Standart: 2.1.2.- Verilmiş təklifi birdəyişənli iki xətti bərabərsizliklər sistemi şəklində yazaraq həll edir.
***İzah*:** $\begin{cases} 2x > 10, \\ 2 - x > -18 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} x > 5, \\ x < 20. \end{cases}$

Bu bərabərsizliklər sisteminin həllər çoxluğu (5;20)-dir. Sistemin ən böyük tam həlli isə 19-dur.
Cavab: 19

67. Qonşu bucaqları göstərin.

A) 82° və 98° B) 122° və 60° C) 100° və 70°
D) 70° və 80° E) 100° və 120°

Mövzu: Qonşu və qarşılıqlı bucaqlar
Sinif: 6
Standart: 3.1.3.- Qonşu bucaqların və qarşılıqlı bucaqların xassələrinə aid məsələləri həll edir.
***İzah*:** Bildiyimiz kimi iki bucaq qonşudursa, onların cəmi 180° olmalıdır. Verilmiş bəndlər arasında bu şərti ödəyən yalnız 82° və 98°-li bucaqlar cütüdür.

Cavab: 82° və 98°

68. İki paralel müstəvinin birinin üzərindəki A və B nöqtələrindən digər müstəvini A_1 və B_1 nöqtələrində kəsən iki paralel düz xətt çəkilmişdir. A_1B_1 = 2,8 m olarsa, AB parçasının uzunluğunu tapın.

A) 5,6 m B) 1,8 m C) 2,8 m
D) 1,4 m E) 3,6 m

Mövzu: Fəzada düz xətlər və müstəvilər
Sinif: 10
Standart: 3.1.2.- Fəzada düz xətlərin və müstəvilərin qarşılıqlı vəziyyətlərinə aid məsələlər həll edir.
***İzah*:** İki paralel müstəvidən birinin üzərində götürülmüş iki nöqtədən digər müstəviyə iki paralel düz xətt çəkilmişdirsə, birinci müstəvidəki nöqtələri birləşdirən parça ilə paralel düz xətlərin digər müstəvini kəsdiyi nöqtələri birləşdirən parça bərabər olur. Deməli, $A_1B_1 = AB$=2,8 m.
Cavab: 2,8 m

69. Diaqonalı $4\sqrt{3}$ sm olan kubun həcmini tapın.

A) 16 sm^3 B) 64 sm^3 C) 12 sm^3
D) 32 sm^3 E) 48 sm^3

Mövzu: Çoxüzlülər
Sinif: 10
Standart: 3.2.3.- Prizmanın yan səthinin, tam səthinin və həcminin tapılmasına aid məsələlər həll edir.

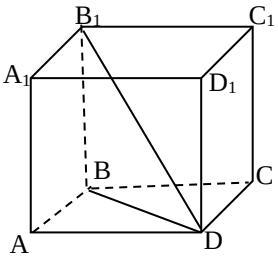

***İzah*:** I üsul:
$AB=AD=BB_1=a$ götürək.
Onda $BD=\sqrt{2}a$ olur.
BB_1D üçbucağı düzbucaqlı olduğundan Pifaqor teoreminə əsasən

$$B_1D=\sqrt{BB_1^2+BD^2}=\sqrt{3}a=4\sqrt{3}\Rightarrow a=4$$

$$V=a^3=64\,\text{sm}^3$$

II üsul:
$$d^2=a^2+b^2+c^2$$
$$d^2=3a^2$$
$$d=a\sqrt{3}$$
$$a=4$$
$$V=a^3=64\,\text{sm}^3$$

Cavab: 64 sm^3

70. $A=\{a;b;p;q\}$ və $B=\{a;b;c;d;e\}$ çoxluqları üçün $n(B\setminus A)$-nı tapın.

A) 2 B) 5 C) 1 D) 4 E) 3

Mövzu: Çoxluqlar
Sinif: 8
Standart: 1.1.4.- Çoxluqlar üzərində əməllərin xassələrini tətbiq edir.
***İzah*:** $B\setminus A=\{c;d;e\}\Rightarrow n(B\setminus A)=3$
Cavab: 3

71. $32-2y^2$ çoxhədlisini vuruqlara ayırın.

A) $4(8-y^2)$ B) $(16-y)(2+y)$
C) $4(4-y^2)(2+y)$ D) $2(16-y)(4-y)$
E) $2(4-y)(4+y)$

Mövzu: Çoxhədlinin vuruqlara ayrılması
Sinif: 7
Standart: 2.2.1.- Çoxhədlilər üzərində toplama, çıxma və vurma əməllərini yerinə yetirir.
***İzah*:** $32-2y^2=2(16-y^2)=2(4-y)(4+y)$
Cavab: $2(4-y)(4+y)$

72. $\alpha=\dfrac{\pi}{6}$ olduqda $2\cos\alpha-2\sin\alpha$ ifadəsinin qiymətini hesablayın.

A) $\sqrt{3}+1$ B) $\sqrt{3}-1$ C) 1 D) $1-\sqrt{3}$ E) 0

Mövzu: Triqonometrik funksiyalar
Sinif: 10
Standart: 2.1.1. – Bucağın radian ölçüsü anlayışını və istənilən bucağın triqonometrik funksiyalarının tərifini bilir, məsələlər həllində onlardan istifadə edir.
***İzah*:**

$$2\cos\alpha-2\sin\alpha=2\cos\frac{\pi}{6}-2\sin\frac{\pi}{6}=2\cdot\frac{\sqrt{3}}{2}-2\cdot\frac{1}{2}=\sqrt{3}-1$$

Cavab: $\sqrt{3}-1$

73. $4,5045:0,45+29,99$ ifadəsinin qiymətini hesablayın.

A) 39,991 B) 130 C) 30,0901
D) 30,901 E) 40

Mövzu: Adi və onluq kəsrlər
Sinif: 5
Standart: 1.2.4.- Məxrəcləri eyni olan kəsrləri və qarışıq ədədləri toplayır, çıxır, onluq kəsrlər üzərində hesab əməllərini yerinə yetirir.
***İzah*:** $4,5045:0,45+29,99$=10,01+29,99=40
Cavab: 40

74. $z_1=2\sqrt{3}+2i$, $z_2=\sqrt{3}-i$ kompleks ədədləri üçün $\left|\dfrac{z_1}{z_2}\right|$-ni tapın ($i$ – xəyali vahiddir).

Mövzu: Kompleks ədədlər
Sinif: 10
Standart: 1.2.1.- Cəbri şəkildə verilmiş kompleks ədədlər üzərində hesab əməllərini yerinə yetirir.

***İzah*:** $\left|\dfrac{z_1}{z_2}\right|=\left|\dfrac{2\sqrt{3}+2i}{\sqrt{3}-i}\right|=\left|\dfrac{\left(2\sqrt{3}+2i\right)\left(\sqrt{3}+i\right)}{\left(\sqrt{3}-i\right)\left(\sqrt{3}+i\right)}\right|=\left|\dfrac{4+4\sqrt{3}i}{4}\right|=$

$$=\left|1+\sqrt{3}i\right|=\sqrt{1^2+(\sqrt{3})^2}=\sqrt{1+3}=2$$

Cavab: 2

75. $\dfrac{x}{y}+\dfrac{y}{x}=4$ olarsa, $\dfrac{x^4+y^4}{x^2y^2}$ ifadəsinin qiymətini tapın.

Mövzu: Rasional ifadələr
Sinif: 8
Standart: 2.2.1.- Rasional ifadələr üzərində əməlləri yerinə yetirir.

***İzah*:**

$$\frac{x^4+y^4}{x^2y^2}=\frac{x^4}{x^2y^2}+\frac{y^4}{x^2y^2}=\frac{x^2}{y^2}+\frac{y^2}{x^2}=\left(\frac{x}{y}+\frac{y}{x}\right)^2-2=14$$

Cavab: 14

76. $3\sin^2 5x-7\cos 5x=3$ tənliyinin $20°<x<180°$ aralığına daxil olan kökləri cəminin dərəcə ölçüsünü tapın.

Mövzu: Triqonometrik tənliklər
Sinif: 10
Standart: 2.3.1.- Triqonometrik tənlik və bərabərsizlikləri həll edir.

***İzah*:**

$3\sin^2 5x-7\cos 5x=3$

$3(1-\cos^2 5x)-7\cos 5x=3$

$3\cos^2 5x+7\cos 5x=0$

$\cos 5x(3\cos 5x+7)=0$

$\cos 5x=0 \qquad \cos 5x\neq -\frac{7}{3}$

$5x=\frac{\pi}{2}+\pi k, k\in Z$

$x=\frac{\pi}{10}+\frac{\pi k}{5}, k\in Z$

Alınmış köklərdən $20°<x<180°$ aralığına daxil olanlar 54°, 90°, 126°, 162°-dir. Cəmi 432° olur.
Cavab: 432

77. $\log_8\left(10-\log_3\left(2x+1\right)\right)=1$ tənliyini həll edin.

Mövzu: Loqarifmik tənliklər
Sinif: 10
Standart: 2.3.2.- Üstlü və loqarifmik tənlikləri, bərabərsizlikləri həll edir.

***İzah*:**

$\log_8\left(10-\log_3\left(2x+1\right)\right)=1$

$10-\log_3\left(2x+1\right)=8$

$\log_3\left(2x+1\right)=2$

$2x+1=9$

$x=4$

Cavab: 4

78. Çevrənin mərkəzindən 4 sm məsafədə *AB* diametrinə paralel *CD* vətəri çəkilmişdir. $\cup DmB=30°$ olarsa, çevrənin radiusunu (sm-lə) tapın.

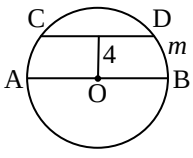

Mövzu: Çevrə. Dairə
Sinif: 6
Standart: 3.1.3.- İki paralel düz xəttin üçüncü ilə kəsişməsindən alınan bucaqların xassələrini tətbiq edir.
3.1.4.- Çevrə və dairənin elementlərini (vətər, seqment, sektor, mərkəzi bucaq) bilir, onların xassələrini tətbiq edir.
***İzah*:**

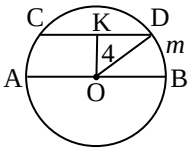

OD radiusunu çəksək, $\cup DmB=\angle DOB=30°$ olar. *AB* və *CD* paralel olduğuna görə *CDO* və *DOB* bucaqları daxili çarpaz bucaqlardır, deməli bərabərdirlər. *OKD* üçbucağı düzbucaqlı üçbucaq olduğundan 30°-li bucağın qarşısında duran katetin hipotenuzun yarısına bərabər olduğunu nəzərə alaraq radiusun 8 sm olduğunu alarıq.
Cavab: 8

79 – 85 saylı tapşırıqları "Cavab vərəqləri"ndə cavablandırın.

79. Tərkibi *A, B, C, D* maddələrindən ibarət məhlul verilmişdir. Cədvəldə bu maddələrin bəzilərinin məhluldakı kütləsi və faizi haqqında məlumat göstərilmişdir. Məhluldakı *A* maddəsinin kütləsini hesablayın.

Maddə	*Kütləsi*	*Məhlulun neçə faizini təşkil etməsi*
A		
B	40	
C	70	28%
D		20%

Mövzu: Faiz
Sinif: 6
Standart: 1.2.5.- Nisbət, tənasüb, düz mütənasib, tərs mütənasib kəmiyyətlərə və faizə aid məsələləri həll edir.
***İzah*: I üsul.** Cədvəldən görünür ki, məhlulun ümumi kütləsi 28%-i 70 vahid olan ədədə bərabərdir. $m_m=\frac{70\cdot 100}{28}=250$. Buradan, D maddəsi məhlulun kütləsinin 20%-i olduğu üçün $m_D=\frac{250\cdot 20}{100}=50$ vahid olar. Deməli, məhluldakı A maddəsinin kütləsi $250-(40+70+50)=90$ vahid olacaq.

II üsul. Cədvəldən görünür ki, C maddəsinin kütləsinin məhluldakı faizinə əsasən məhlulun kütləsinin 10 vahidi 4% təşkil edir. Buradan, B maddəsinin məhluldakı faizi $\frac{40}{10}\cdot 4=16$ -dır. A maddəsinin kütləsinin məhluldakı faizi $100-(20+28+16)=36$-dır. Deməli, A maddəsinin kütləsi $m_A=\frac{36}{4}\cdot 10=90$ vahid olacaq.

III üsul. Cədvəldən görünür ki, məhlulun ümumi kütləsi 28%-i 70 vahid olan ədədə bərabərdir. $m_m=\frac{70\cdot 100}{28}=250$ Buradan, D maddəsi məhlulun kütləsinin 20%-i olduğu üçün $m_D=\frac{250\cdot 20}{100}=50$ vahid olar. B maddəsinin kütləsi 40 vahiddir və məhlulun ümumi kütləsinin $\frac{40\cdot 100}{250}=16$ %-ni təşkil edir. A maddəsinin kütləsinin məhluldakı faizi

$100-(20+28+16)=36$ -dır. Deməli, məhluldakı A maddəsinin kütləsi $m_A=\frac{250\cdot 36}{100}=90$ vahid olacaq.

IV üsul. Cədvəldən görünür ki, məhlulun ümumi kütləsi 28%-i 70 vahid olan ədədə bərabərdir. B maddəsinin kütləsinin məhluldakı faizi $\frac{28\cdot 40}{70}=16$ -dır. A maddəsinin kütləsinin məhluldakı faizi $100-(20+28+16)=36$ -dır. Deməli, A maddəsinin kütləsi $m_A=\frac{36\cdot 70}{28}=90$ vahid olacaq.

Cavab: 90

80. Tam dolu çəndəki suyun hamısını bərabər həcmli 14 qaba töksək, hər qabda 4 litr boş yer qalar. Bu qablardan 10-u tam doldurulduqda isə çəndə 60 litr su qalar. Hər bir qab neçə litr su tutur?

Mövzu: Birməchullu tənliklər və məsələlər

Sinif: 7

Standart: 2.1.1.- Həyati situasiyaya uyğun xətti tənlik və ya ikidəyişənli iki xətti tənliklər sistemi tərtib edir.

***İzah*: I üsul.** Fərz edək ki, hər bir qabın həcmi x litrdir. Onda tapşırığın şərtinə əsasən çənin tutumu $14\cdot(x-4)$ olar. Digər tərəfdən çənin tutumu $10x+60$ -dır. Onda

$$14\cdot(x-4)=10x+60$$
$$14x-56=10x+60$$
$$x=29$$

II üsul. Fərz edək ki, əvvəlcə hər bir qaba tökülən suyun həcmi *x* litr idi. Onda tapşırığın şərtinə əsasən növbəti dəfə tökülən suyun həcmi $10\cdot(x+4)$ olar. Deməli,

$$14x=10(x+4)+60$$
$$4x=40+60$$
$$x=25$$

Hər qaba əvvəlcə 25 litr su töküldüyü üçün bir qabın tutumu $25+4=29$ -dur.

III üsul. Fərz edək ki, hər bir qabın həcmi *x*, çənin həcmi isə *y* litrdir. Onda tapşırığın şərtinə əsasən çənin tutumu $14\cdot(x-4)$ olar. Digər tərəfdən çənin tutumu $10x+60$ -dır. Onda

$$\begin{cases}14\cdot(x-4)=y\\10x+60=y\end{cases}$$
$$14x-56=10x+60$$
$$4x=116$$
$$x=29$$

IV üsul. Tapşırığın şərtinə əsasən çəndə əlavə $14\cdot 4=56l$ su olsaydı 14 qabın hamısı dolmuş olacaqdı. Digər tərəfdən 10 qabı tam doldurduqda 60 litr su qaldığı üçün $14-10=4$ qabı doldurmaq üçün $60+56=116l$ su lazımdır. Onda bir qabın tutumu $116:4=29l$ olar.

Cavab: 29 *l*

81. Tərəfi 6 sm olan bərabərtərəfli üçbucağın bir tərəfi ətrafında fırlanmasından alınan fiqurun həcmini tapın.

Mövzu: Fırlanma cisimləri

Sinif: 11

Standart: 3.2.4.- Konusun, kəsik konusun yan səthlərinin, tam səthinin və həcminin tapılmasına aid məsələlər həll edir.

***İzah*:** Bərabərtərəfli üçbucağın bir tərəfi ətrafında fırlanmasından oturacaqları eyni olan konqruyent iki konus alınır. Konusun hündürlüyü $H=6:2=3$, radiusu isə Pifaqor teoreminə əsasən (və ya düzbucaqlı üçbucaqda 60°-li bucaq qarşısındakı katet digər katetin $\sqrt{3}$ mislinə bərabər olduğu üçün) $R=3\sqrt{3}$ -ə bərabərdir. Konusun həcmi düsturunu nəzərə alaraq

$$V=2\cdot\frac{1}{3}\pi R^2H=\frac{2}{3}\cdot\pi\cdot 27\cdot 3=54\pi$$

və ya

$$V=\frac{1}{3}\pi\cdot 27\cdot 6=54\pi$$

Cavab: 54π və ya 162 və ya 169,56

82. Diaqonallarının uzunluqları cəmi 28 sm, tərəfi 10 sm olan rombun sahəsini tapın.

Mövzu: Fiqurların sahəsi

Sinif: 8

Standart: 3.1.4.- Üçbucağın paraleloqramın, rombun, trapesiyanın sahəsini hesablayır.

***İzah*: I üsul.** Şərtə əsasən $AC+BD=28$, $AB=10$. Nəzərə alsaq ki, $AO=OC$, $BO=OD$, onda $AO+OB=14$. Rombun diaqonalları perpendikulyar olduğu üçün Pifaqor teoreminə əsasən

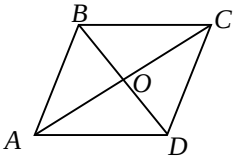

$AO^2+OB^2=AB^2$ və $AO=8, OB=6$ olar.
Diaqonallar $AC=16, BD=12$ olduqda

$$S=\frac{1}{2}d_1d_2=\frac{1}{2}\cdot 16\cdot 12=96.$$

II üsul. Düstura əsasən

$$d_1^2+d_2^2=4a^2$$
$$(d_1+d_2)^2-2d_1d_2=4a^2$$

Nəzərə alsaq ki, $S=\frac{1}{2}d_1d_2\Rightarrow d_1d_2=2S$, onda

$$(d_1+d_2)^2-2\cdot 2S=4a^2$$
$$28^2-4S=4\cdot 100$$
$$4S=28^2-20^2=4(14^2-10^2)$$
$$S=196-100=96$$

III üsul.

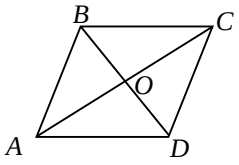

Rombun diaqonalları kəşişərək onu 4 konqruyent düzbucaqlı üçbucağa bölür. Nəzərə alsaq ki, $AO = OC$, $BO = OD$. Onda $AO + OB = 14$. Rombun diaqonalları perpendikulyar olduğu üçün Pifaqor teoreminə əsasən $AO^2 + OB^2 = AB^2$ və $AO = 8, OB = 6$ olar. Onda AOB üçbucağının sahəsi

$S_{\Delta} = \frac{6 \cdot 8}{2} = 24$. Buradan rombun sahəsi

$S = 4S_{\Delta} = 4 \cdot 24 = 96 sm^2$

Cavab: $96\ sm^2$

83. m parametrinin hansı qiymətində $A(m+1; m+6)$ və $B(m+5; m-4)$ nöqtələri $3x + 2y = 26$ düz xəttinə nəzərən simmetrik olar?

Mövzu: Koordinatlar üsulu

Sinif: 6, 8

Standart: 3.2.2.- Fiqurla oxa nəzərən simmetrik olan fiqurun həmin fiqurla konqruyent olduğunu göstərir.

3.2.3.- Uc nöqtələrinin koordinatlarına görə parçanın orta nöqtəsinin koordinatlarını tapır, verilmiş iki nöqtədən keçən düz xəttin tənliyini yazır.

***İzah*: I üsul.** $A(m+1; m+6)$ və $B(m+5; m-4)$ nöqtələrinin $3x + 2y = 26$ düz xəttinə nəzərən simmetrik olması üçün bu nöqtələrdən keçən düz xətt $3x + 2y = 26$ düz xəttinə perpendikulyar olmalıdır.

$k_1 = \frac{m+6-(m-4)}{m+1-(m+5)} = -\frac{5}{2}$ və $k_2 = -\frac{3}{2}$.

İki düz xəttin bir-birinə perpendikulyar olması üçün onların bucaq əmsallarının hasili –1-ə bərabər olmalıdır ***(İki nöqtədən keçən düz xəttin tənliyi-8-ci sinif- 2020-ci il, səh-198).*** Burada bucaq əmsallarının hasili –1-dən fərqli olduğu üçün m-in elə bir qiyməti yoxdur ki, A və B nöqtələrini $3x + 2y = 26$ düz xəttinə nəzərən simmetrik nöqtəyə çevirsin.

II üsul. AB parçasının orta nöqtəsinin koordinatları

$$(\frac{m+1+m+5}{2}; \frac{m+6+m-4}{2}) \Rightarrow (m+3; m+1)$$

nöqtəsidir **(*Parçanın orta nöqtəsinin koordinatları- 8-ci sinif-2020-ci il, səh-195*)** və $3x + 2y = 26$ düz xətti üzərindədir **(*Ox simmetriyası - 6-cı sinif-2017-ci il, səh-143*)**. Onda $3(m+3) + 2(m+1) = 26 \Rightarrow m = 3.$

$m = 3$ qiymətində A və B nöqtələrindən keçən düz xətt $3x + 2y = 26$ düz xəttinə perpendikuliyar olmadığı üçün bu qiymət A və B nöqtələrini $3x + 2y = 26$ düz xəttinə nəzərən simmetrik olan nöqtələrə ***çevirmir (İki nöqtədən keçən düz xəttin tənliyi-8-ci sinif - 2020-ci il, səh-196-198)***. Buradan aydındır ki, m-in elə bir qiyməti yoxdur ki, A və B nöqtələrini $3x + 2y = 26$ düz xəttinə nəzərən simmetrik nöqtəyə çevirsin.

Cavab: m-in heç bir qiymətində

84. Tələbə iştirak etdiyi sonuncu imtahanda 50 bal yığarsa, bütün imtahanlardan yığdığı orta bal 50, son imtahandan 74 bal yığarsa, orta bal 56 olar. Tələbə ümumilikdə neçə imtahanda iştirak etmişdir?

Mövzu: Tənliklər sistemi

Sinif: 9

Standart: 2.1.1.- Həyati situasiyaya uyğun birdəyişənli tənlik və ya ikidəyişənli iki tənliklər sistemi tərtib edir.

***İzah*: I üsul.** Fərz edək ki, tələbənin əvvəlki imtahanlarda yığdığı balların cəmi y, iştirak etdiyi imtahanların ümumi sayı isə x-dir. Onda

$$\begin{cases} \frac{y+50}{x} = 50 \\ \frac{y+74}{x} = 56 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} y = 50x - 50, \\ y = 56x - 74 \end{cases}$$

$$50x - 50 = 56x - 74$$

$$x = 4$$

II üsul. Fərz edək ki, tələbənin əvvəlki imtahanlarda yığdığı balların cəmi y, əvvəlki imtahanlarda iştirak sayı isə n-dir. Onda

$$\begin{cases} \frac{y+50}{n+1} = 50 \\ \frac{y+74}{n+1} = 56 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} \frac{y+50}{n+1} = 50 \\ \frac{y+50}{n+1} + \frac{24}{n+1} = 56 \end{cases} \Rightarrow n+1 = \frac{24}{6} \Rightarrow n = 3$$

Deməli, tələbənin iştirak etdiyi imtahanların ümumi sayı $n+1 = 3+1 = 4$

III üsul. Sonuncu imtahanda yığılan bal 50 və bütün imtahanlarda yığılan orta bal 50 olduğu üçün, aydındır ki, əvvəlki imtahanlarda yığılan orta bal da 50-dir. Tələbənin iştirak etdiyi imtahanların sayını n ilə işarə etsək aşağıdakı tənliyi yaza bilərik.

$$\frac{(n-1) \cdot 50 + 74}{n} = 56 \Rightarrow 50n - 50 + 74 = 56n \Rightarrow n = 4$$

Cavab: 4

85. Eyni ölçülü ağ və qara kürəciklər olan torbada qara kürəciklərin sayı ağ kürəciklərin sayından 20 ədəd çoxdur. Çıxarılan kürəciyin ağ olması ehtimalı $\frac{5}{12}$ olarsa, torbada ümumi neçə kürəcik var idi?

Mövzu: Ehtimal nəzəriyyəsi

Sinif: 7, 8

Standart: 5.2.2.- Nisbətən mürəkkəb hadisə üçün əlverişli halların sayını müəyyən edir.

2.2.1.- Rasional ifadələr üzərində əməlləri yerinə yetirir.

***İzah*: I üsul.** Torbada olan ağ kürəcikləri x ilə işarə etsək, onda qara kürəciklərin sayı x+20 olar. Torbadakı kürəciklərin ümumi sayı isə 2x+20 olar. Ehtimalın klassik tərifinə əsasən torbadan çıxarılan kürəciyin ağ olması hadisəsinin ehtimalı

$\frac{x}{2x+20} = \frac{5}{12}$ olar. Deməli,

$$12x = 10x + 100,$$

$$2x = 100,$$

$$x = 50.$$

Torbada olan kürəciklərin sayı

$2x + 20 = 100 + 20 = 120.$

II üsul. Torbada olan qara kürəcikləri y ilə işarə etsək, onda ağ kürəciklərin sayı $y - 20$ olar. Torbadakı kürəciklərin

ümumi sayı isə $2y-20$ olar. Ehtimalın klassik tərifinə əsasən torbadan çıxarılan kürəciyin ağ olması hadisəsinin ehtimalı $\frac{y-20}{2y-20}=\frac{5}{12}$ olar. Deməli,

$$12y-240=10y-100$$
$$2y=140$$
$$y=70$$

Torbada olan kürəciklərin sayı $2y-20=140-20=120.$

III üsul. Torbada olan ağ kürəcikləri *x* ilə işarə etsək, onda qara kürəciklərin sayı *x*+20 olar. Torbadakı kürəciklərin ümumi sayı isə 2*x*+20 olar. Bundan sonra ağ kürəciklərin çıxması ehtimalı $\frac{5}{12}$, qara kürəciklərin çıxması ehtimalı $\frac{7}{12}$ olar.

$$\frac{x}{2x+20}=\frac{5}{12}$$
$$\frac{x+20}{2x+20}=\frac{7}{12}$$

Tənasübdən

$$7x=5(x+20)$$
$$x=50$$

Torbada olan kürəciklərin sayı $2x+20=100+20=120.$

VI üsul. Tapşırığın şərtinə əsasən ağ kürənin çıxma ehtimalı $\frac{5}{12}$ olduğu üçün qara kürənin çıxma ehtimalı $\frac{7}{12}$ olar. Digər tərəfdən qara kürələrin sayı ağ kürələrin sayından 20 ədəd çoxdur. Onda torbada olan kürələrin ümumi sayı $\frac{2}{12}$ hissəsi 20 olan ədəddir. Buradan aydındır ki, kürələrin sayı $\frac{12}{2}\cdot 20=120$ -dir.

Cavab: 120

Русский язык

31. Укажите соответственно количество слов с *при-*, *пре.*
пр...вратник, пр...стиж, пр...ехать, пр...слониться, пр...быть, пр...брежный, пр...града
A 5, 2 B) 4, 3 C) 3, 4 D) 1, 6 E) 6, 1

Тема: Приставки *пре-* и *при-*
Класс: 6, 10
Стандарт: 4.1.4. 5 кл. Следует правилам написания сложных слов, гласных и согласных, ъ и ь.
Объяснение: Приставка *при-* пишется, если приставка обозначает приближение (*приехать, прибыть, прислониться*), пространственную близость (*прибрежный*). Приставка *пре-* пишется, если выступает в значении приставки *пере-* (*преграда*)
Слова, которые нужно запомнить: *привратник, престиж*
Правильный ответ: 5, 2

32. В каком предложении синтаксическая роль выделенного существительного охарактеризована ***неверно***?
A) Мой товарищ – *врач*. (именная часть сказуемого)
B) Четвёртый, *Костя*, всё время улыбался. (обособленное приложение)
C) Друг подарил мне интересную *книгу*. (прямое дополнение)
D) Пруд как *зеркало*. (именная часть сказуемого)
E Листья *берёзы* трепетали от ветра. (прямое дополнение)
Тема: Главные и второстепенные члены предложения.
Класс: 8, 11
Стандарт: 4.1.2. 10 кл. Соблюдает лексико-семантические и грамматические нормы языка.
4.1.2. 8 кл. Определяет синтаксическое назначение слов и словосочетаний.
Объяснение: Прямое дополнение относится к глаголу и обозначает предмет, на который направлено действие. Несогласованное определение – это второстепенный член предложения, который обозначает признак предмета. Оно связано с определяемым словом связью управление.
Правильный ответ: Листья *берёзы* трепетали от ветра. (прямое дополнение)

33. Сколько слогов в слове *уважаемый*?
A) 3 B) 4 C) 7 D 5 E) 6
Тема: Деление на слоги
Класс:10
Стандарт: 4.1.2. 5 кл. Объясняет звуковой состав, лексические особенности слов, способы их образования и грамматическое значение слов.
Объяснение: Количество слогов в слове определяется количеством гласных звуков.
Правильный ответ: 5

34. Наречие является обстоятельством причины в предложении
A) Задумаю – реки большие
Надолго упрячу под лёд.
B) Татьяна в темноте не спит
И тихо с няней говорит.
C Бродит темень по земле,
Спотыкается спросонок.
D) Однозвучно гремит колокольчик,
И дорога пылится слегка.
E) Засвищут скоро соловьи,
И лес оденется листвою.

Тема: Наречие. Второстепенные члены предложения.
Класс: 7, 8, 10
Стандарт: 4.1.2. 8 кл. Определяет синтаксическое назначение слов и словосочетаний.
4.1.2. 9 кл. Употребляет слова и словосочетания в различных синтаксических назначениях.
Объяснение: Обстоятельства могут быть выражены наречием. Обстоятельство причины отвечает на вопросы *почему? отчего? по какой причине?*
Правильный ответ: Бродит темень по земле,
Спотыкается спросонок.

35. Укажите непереходный глагол.
A) изъявил B) понял C) изучил
D) съел E приехал
Тема: Глагол
Класс: 6, 10
Стандарт: 4.1.2. 6 кл. Объясняет грамматическое значение слова согласно контексту.
Объяснение: Глаголы, которые обозначают действие, переходящее на предмет, называются переходными. Переходные глаголы сочетаются с именами существительными или местоимениями в винительном падеже без предлога. Все остальные глаголы являются непереходными.
Правильный ответ: приехал

36. Укажите предлоги, которые пишутся раздельно.
1. (в)следствие
2. (на)протяжении
3. (на)счёт
4. (по)мере
5. (в)целях
A) 2, 3, 4 B 2, 4, 5 C) 1, 3 D) 3, 5 E) 1, 4, 5
Тема: Предлоги
Класс: 7, 10
Стандарт: 4.1.4. 7 кл. Следует правилам правописания частей речи.
Объяснение: Производные предлоги *на протяжении, по мере, в целях* пишутся раздельно.
Правильный ответ: 2, 4, 5

37. Предложение "*Вдали виднелся лес, и кое-где светлели утиные озёра.*" является
A) сложноподчинённым
B сложносочинённым
C) простым осложнённым
D) простым неосложнённым
E) бессоюзным сложным
Тема: Сложносочинённые предложения.
Класс: 9, 11
Стандарт: 4.1.1. 9 кл. Различает виды сложных предложений.
Объяснение: Сложносочинёнными называются предложения, части которых независимы, равноправны по смыслу и соединены сочинительными союзами. В данном предложении две независимые части соединены сочинительным союзом *и.*
Правильный ответ: сложносочинённым

38. Одна буква *н* пишется в слове

A сови…ый

B) ши…ый

C) глуби…ый

D) дли…ый

E) кероси…ый

Тема: Одна и две буквы н в суффиксах прилагательных

Класс: 6

Стандарт: 4.1.4. 6 кл. Следует правилам правописания самостоятельных частей речи.

Объяснение: Две буквы *н* пишутся в прилагательных, образованных с помощью суффикса *-н-* от существительных с основой на *н*. Одна буква *н* пишется, если прилагательное образуется от существительного при помощи суффиксов *-ин, -ан, -ян*.

Правильный ответ: совиный

39. Формы обоих чисел имеют существительные:

1. белизна, линия, мужество
2. мебель, дождь, дети
3. офицер, гвоздь, синица
4. степь, качели, щётка
5. келья, море, знамя

A) 2, 4 B) 1, 3 C) 2, 5 D) 3, 4 E 3, 5

Тема: Число имён существительных

Класс: 5, 10

Стандарт: 4.1.2. 5 кл. Объясняет звуковой состав, лексические особенности слов, способы их образования и грамматическое значение слов (имена...)

4.1.4. 6 кл. Следует правилам правописания самостоятельных частей речи.

Объяснение: Имена существительные имеют две формы числа: единственное и множественное. Однако есть существительные, которые имеют форму только единственного или только множественного числа: *белизна, мужество, мебель, качели и др.*

Правильный ответ: 3, 5

40. Укажите простое предложение.

A) Ярко горят дрова, комната наполняется теплом.

B) Раздаётся мелодичный перезвон, часы бьют в соседней комнате.

C) Кот лежит на ковре, собака дремлет у дивана.

D Девочка сидела у камина, читала повесть.

E) Неожиданно скрипнула дверь, вошла мама с подносом в руках.

Тема: Простое предложение

Класс: 8, 11

Стандарт: 4.1.1. 8 кл. Различает виды и типы простых предложений.

Объяснение: Простым является предложение с одной грамматической основой. Только в предложении «*Девочка сидела у камина, читала повесть.*» одна грамматическая основа: *девочка сидела, читала.* Сидела и читала – это однородные сказуемые.

Правильный ответ: Девочка сидела у камина, читала повесть.

Прочитайте текст и выполните задания 41 – 50.

Маляр

1. Том вышел на улицу с ведром извёстки и длинной кистью. 2. Он окинул взглядом забор, и радость в одно мгновенье улетела у него из души, и там воцарилась тоска. 3. Тридцать ярдов деревянного забора в девять футов вышины! 4. Жизнь показалась ему бессмыслицей, существование – тяжёлою *ношею*.

5. Том медленно обмакнул кисть в извёстку, насилу провёл ею по верхней доске, потом проделал то же самое снова и остановился: как ничтожна белая полоска по сравнению с огромным пространством некрашеного забора! 6. Том *отчаялся* и опустился на землю под деревом, как вдруг из ворот выбежал долговязый Джим. 7. В руке у него было предназначенное ведро для воды. 8. ...

9. Ходить за водой к городскому насосу Том всегда считал неприятным занятием, но сейчас он взглянул на это дело иначе. 10. Мальчик вспомнил, что у насоса всегда собирается много народу и что до насоса было не более полутораста шагов. 11. Однако Джим никогда не возвращался домой раньше чем через час, да и то почти всегда приходилось бегать за этим юнцом.

12. – Слушай-ка, Джим, – сказал Том, – хочешь, побели тут немножко, а за водою сбегаю я.

13. Джим покачал головой и сказал:

14. – Не могу, Том! 15. Старая хозяйка велела, чтобы я шёл прямо к насосу и ни с кем не останавливался по пути.

16. – А ты её не слушай! 17. ... сюда ведро, я мигом сбегаю. 18. *Одна нога здесь, другая там*, она и не узнает.

19. – Ой, боюсь, Том, боюсь старой миссис! 20. Она мне голову оторвёт, ей-богу, оторвёт!

21. – Она! 22. Да она пальцем никого не тронет, разве что стукнет *напёрстком* по голове – вот и всё! 23. Кто же на это обращает внимание? 24. Говорит она, правда, очень злые слова, ну, да ведь от слов не больно, если только она при этом не плачет. 25. Джим, я дам тебе белый алебастровый шарик, – настойчиво продолжал уговаривать друга Том.

41. Синонимом фразеологизма *одна нога здесь, другая там* в тексте является выражение

A) слишком легко B) слишком близко
C) совершенно искренне D очень быстро
E) очень просто

Стандарт: 2.1.1. 9 кл. Комментирует значение незнакомых слов и выражений в соответствии с контекстом.

Правильный ответ: очень быстро

42. Какие способы использованы для разъяснения лексического значения слов соответственно?

1. *Ноша – груз, тяжесть.*
2. *Напёрсток – жёсткий колпачок, надеваемый на палец при шитье для упора иглы и для защиты от уколов.*

A) 1 – подбор синонимов; 2 – раскрытие значений частей слова
B 1 – подбор синонимов; 2 – описание предмета, его признаков
C) 1 – подбор антонимов; 2 – описание предмета, его признаков
D) 1 – описание предмета, его признаков; 2 – раскрытие значений частей слова
E) 1 – подбор антонимов; 2 – раскрытие значений частей слова

Стандарт: 2.1.1. 8 кл. Комментирует значение незнакомых слов, используя способы определения лексического значения.

Правильный ответ: 1 – подбор синонимов; 2 – описание предмета, его признаков

43. Какой пословицей может быть выражена основная мысль текста?

A) Дальше своего носа не видит.
B) Для ученья нет старенья.
C Чужими руками жар загребает.
D) Желаючи чужого, и своё потерял.
E) Под лежачий камень вода не течёт.

Стандарт: 2.2.3. 5 кл. Определяет основную мысль текста.

Правильный ответ: Чужими руками жар загребает.

44. Какое предложение должно стоять в тексте под номером 8?

A Он напевал какую-то песенку.
B) Джим торопился на занятия.
C) На улице светило солнце.
D) Тому нравилось бывать на речке.
E) Как всегда у насоса собрались друзья Тома.

Стандарт: 2.2.2. 9 кл. Расширяет текст, учитывая связь между содержательными частями текста.

Правильный ответ: Он напевал какую-то песенку.

45. Какое слово связывает предложение №17 с предыдущим?

A) Вынеси B) Возьми C Давай
D) Забери E) Наполни

Стандарт: 3.1.3. 9 кл. Совершенствует текст, учитывая связь между предложениями…

Правильный ответ: Давай

Задания 46 – 50 выполните на «Листах ответов».

46. Прокомментируйте слово *“отчаялся”*, подобрав подходящий по смыслу фразеологизм (всего 1).

Стандарт: 2.1.2. 8 кл. Комментирует на примерах прямое и переносное значение слов и выражений.

Правильный ответ: Повесить голову (нос), падать духом, опускать руки, рвать на себе волосы, хоть волком вой, хоть в гроб ложись.

47. Какие 2 слова из второго абзаца относятся к разговорному стилю? Выпишите их и рядом напишите общеупотребительные слова.

Стандарт: 2.1.2. 11 кл. Оценивает прочитанные тексты различных стилей с точки зрения соответствующей лексики.

Правильный ответ: насилу – с большим трудом, преодолевая трудности, сопротивление, едва, еле-еле;
долговязый – высокий, худощавый, нескладный;
извёстка- известь, раствор извести.

48. В предложениях №5 – 7 найдите речевую ***ошибку*** и напишите в исправленном виде.

Стандарт: 3.1.3. 11 кл. Совершенствует стиль и структуру текста.

Правильный ответ: В руке у него было предназначенное для воды ведро.

В руке у него было ведро, предназначенное для воды.

В руке у него было ведро, которое предназначено для воды.

49. Перечитайте текст и ответьте на вопрос (своими словами). *"Почему Том предложил другу побелить забор?"* Обоснуйте свой ответ.

Стандарт: 3.1.2. 9 кл. Обосновывает свои сформулированные мысли и суждения.

Правильный ответ: Тому очень не хотелось красить высокий забор. Поэтому, когда он увидел своего друга Джима, ему пришла в голову мысль попросить того побелить забор. И он всячески начал уговаривать друга отдать ему ведро, чтобы самому пойти за водой и пробыть около насоса часа полтора. А за это время, думал Том, Джим успеет покрасить забор. Ради этого Том готов был отдать ему свой алебастровый шарик.

50. Используя прилагательные, заполните кластер, охарактеризовав главного героя.

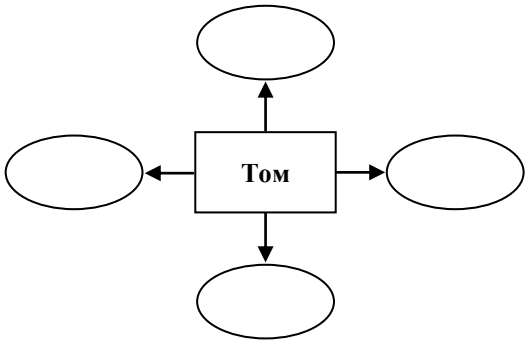

Стандарт: 2.2.1. 6 кл. Подчёркивает важные моменты с целью выразить основную мысль текста.

Правильный ответ: ленивый, хитрый, понурый, смекалистый (сообразительный, смышлёный), сметливый (предприимчивый), лукавый, плутоватый, грустный (печальный, безрадостный, удручённый), медлительный (неторопливый), настойчивый, непослушный, ловкий, умелый

Прочитайте текст и выполните задания 51 – 60.

Писательский труд

1. Приступая к работе над книгой, я испытываю боязнь перед листом бумаги, который может не стать началом романа. 2. Трудно *нащупать* нужную *интонацию* вещи. 3. А без этого всё будет сухо. 4. Как возникает интонация – ответить сложно. 5. Это уже вопрос стиля, отличающего писателя. 6. Стиль вырабатывается только трудом. 7. Чтобы происходило чудо, *оживление* написанных тобою *страниц*, нужно быть в литературе волом. 8. Порой я испытываю ощущение одиночества и опустошения, когда поставлена точка в рукописи. 9. Возникают сомнения: что в моей книге – правда или правдоподобие? 10. Настоящие ***шедевры*** обычно ***остаются в голове*** писателя, а то, что написано, только наполовину вылилось на бумагу, потеряв краски, запахи, оттенки настроения. 11. В процессе переноса авторского воображения на бумагу – потери чудовищные. 12. И эти потери приводят в отчаяние. 13. С детских лет у меня сложился образ писателя – человека чуткого, доброго, умного, необыкновенного: он всё знает о жизни, о людях, и сам он *маг* человеческих *судеб* и чувств. 14. Он обладает удивительной тайной – печатными знаками создавать реальный мир. 15. Когда в институте я познакомился с Паустовским, я увидел в нём не писателя, а чародея, созданного моим детским воображением. 16. Этот выдающийся писатель был олицетворением человеколюбия и благородства. 17. Сейчас, пожалуй, нет в литературе мастера, который вырастил бы столько учеников! 18. Сколько неизвестных талантов отметил, скольким он привил любовь к тяжелейшему *писательскому труду*! 19. Что касалось шумной славы и денег, то к ним Паустовский внушил мне осторожность, свойственную ему самому. 20. Ведь чересчур шумное проходит, а остаются книги, помогающие людям жить и быть людьми. 21. Талант Паустовского фиксирует наше внимание на прекрасном. 22. Убыстрённый темп современного мира, перенаселённые города с их *новой архитектурой*, непрерывное движение, и наконец, власть телевизора и кинематографа – всё это создаёт ощущение подмены истинной красоты и в реальном мире, и в человеке. 23. Нам кажется, что мы знаем всё, что нас ничем не удивишь: *звёздное небо* уже не кажется нам тайной тайн. 24. Но даже если бы нам раскрыли все загадки Вселенной, это бы нам мало что дало. 25. ...

51. Каким предложением логичнее завершить текст?
A) И в итоге обманываем самих себя.
B) Лишь в бытовых заботах и в небывалом жизненном ритме мы не замечаем прекрасного.
C) Но мы уверены: истины на нашей ладони, они так отчётливо видны, так привычны, что мы устали от них.
D) Однако как бы ни господствовала на земле точная наука, мир и человек в нём ещё тайна, к которой мы только прикоснулись.
E Ибо каждому суждено пройти долгий путь познания.

Стандарт: 2.2.2. 11 кл. Меняет структуру текста, сохраняя содержание...

Правильный ответ: Ибо каждому суждено пройти долгий путь познания.

52. В прямом и переносном значении соответственно употреблены в тексте выражения
1. новая архитектура
2. писательский труд
3. нащупать интонацию
4. звёздное небо
5. оживление страниц
6. маг судеб

A) 1, 2, 3; 4, 5, 6 B 1, 2, 4; 3, 5, 6
C) 1, 4, 5; 2, 3, 6 D) 2, 4, 5; 1, 3, 6
E) 2, 3, 5; 1, 4, 6

Стандарт: 2.1.2. 8 кл. Комментирует на примерах прямое и переносное значение слов и выражений.

Правильный ответ: 1, 2, 4; 3, 5, 6

53. С какого предложения начинается заключительная часть текста?
A 21 B) 20 C) 19 D) 24 E) 18

Стандарт: 2.2.2. 6 кл. Разделяет текст на содержательные части

Правильный ответ: 21

54. Характеристики *"повышение и понижение голоса при произношении"* и *"подлинник или копия текста, написанные от руки или переписанные на пишущей машинке"* соответственно относятся в тексте к словам
A) движение и литература
B интонация и рукопись
C) чувство и труд
D) стиль и книга
E) оживление и бумага

Стандарт: 2.1.1. 7 кл. Уточняет значение незнакомых слов по контексту.

Правильный ответ: интонация и рукопись

55. Какое утверждение ***отсутствует*** в тексте?
A) Паустовский оказал влияние на молодых писателей.
B) По окончании работы над книгой автор может испытывать чувство опустошения.
C) Автор с детства считал писателей необыкновенными людьми.
D Встреча с писателем Паустовским разочаровала автора.
E) Каждый писатель отличается своим собственным стилем.

Стандарт: 2.2.3. 9 кл. Оценивает выдвинутые мысли текста

Правильный ответ: Встреча с писателем Паустовским разочаровала автора.

Задания 56 – 60 выполните на «Листах ответов».

56. Согласны ли вы, что в тексте присутствуют элементы публицистического стиля? Перечислите характерные признаки данного стиля (не менее 2-х признаков) и подтвердите их 2-мя примерами из текста. (Примеры должны относиться к разным признакам.)

Стандарт: 2.1.2. 10 кл. Определяет стиль читаемого текста, основываясь на словах и выражениях.

Правильный ответ: передача общественно-значимой информации, воздействие на сознание, эмоциональность-

восклицательная интонация (предложение №17, 18), риторический вопрос (предложение №9), слова в переносном значении (боязнь перед листом бумаги, талант фиксирует), наличие вводных слов (предложение №17 – пожалуй, №22 – и наконец), частиц (предложение №24, 10 – только, бы)

57. Исходя из текста, объясните подчёркнутое выражение, раскрыв значение слова *шедевр*.

Стандарт: 2.1.2. 9 кл. Комментирует, уточняя прямое и переносное значения слов и выражений согласно контексту

Правильный ответ: Шедевр – образцовое произведение, исключительное по своим достоинствам произведение искусства, образцовое создание, вершина, образец мастерства, не под силу другим, уникальное, гениальное. Выражение *шедевры остаются в голове* означает, что лучшие произведения не написаны так, как они были задуманы писателем. Не претворены в жизнь, не созданы так, как хотелось бы автору.

58. Ознакомьтесь с данным высказыванием английского писателя Томаса Фуллера: *"Если вы владеете знанием, дайте другим зажечь от него свои светильники."*. Какую мысль из текста подтверждает данное выражение? Аргументируйте свой ответ.

Стандарт: 3.1.2. 8 кл. Используя цитаты, подтверждает свои мысли и рассуждения.

Правильный ответ: **Мысль:** Писатель, много знающий и умеющий, должен стать учителем для подрастающей смены, он должен делиться своими умениями и опытом.

Подтверждения: №16. Этот замечательный писатель был олицетворением человеколюбия и благородства.

№17. Сейчас, пожалуй, нет в литературе мастера, который вырастил бы столько учеников! №18. Сколько неизвестных талантов отметил, скольким он привил любовь к тяжелейшему писательскому труду! №19. Что касалось славы и денег, то именно Паустовский внушал нам осторожность.

59. Заполните таблицу, исходя из предложений №1 – 7.

Проблема	Решение проблемы
Автор боится не найти нужную интонацию, нужный стиль, приступая к созданию книги.	Стиль вырабатывается только трудом, надо очень много и усердно работать.

Стандарт: 2.2.1. 6 кл. Подчёркивает важные моменты с целью выразить основную мысль текста.

2.2.3. 9 кл. Оценивает выдвинутые мысли текста.

Правильный ответ:

Стиль вырабатывается только трудом, надо очень много и усердно работать.

60. Используя прилагательные, заполните диаграмму Эйлера-Венна, сравнив автора текста и Паустовского (не менее 2-х примеров в каждой части).

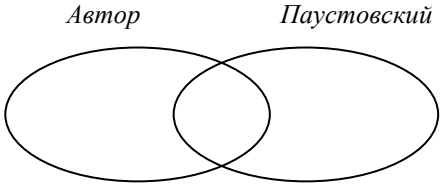

Стандарт: 2.2.3. 9 кл. Оценивает выдвинутые мысли текста.

Правильный ответ: **Автор:**

боязливый, неуверенный, опустошённый, старательный

Паустовский:

талантливый, гуманный, благородный, человеколюбивый, необыкновенный, исключительный

Общее: осторожные, осмотрительные, трудолюбивые